

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αντίληψη σπουδαστών ΤΕΙ έναντι της
επιχειρηματικότητας

Σπουδαστές: Βασιλική Γάτσιου

Θεσσαλία Χονδρονάσιου

Οντομπάση Ανίσα

Επιβλέπων: Λεωνίδας Παρασκευόπουλος

Επικ. Καθηγητής

Καλαμάτα 2013

Έγκριση

Υπογραφή

Επιβλέπων: ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ	
Μέλος εξεταστικής επιτροπής: ΕΥΓΕΝΙΑ ΜΠΙΤΣΑΝΗ	
Μέλος εξεταστικής επιτροπής: ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ	

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε τους σπουδαστές, που συμμετείχαν στην έρευνά μας, συμπληρώνοντας το ερωτηματολόγιο, διότι χωρίς αυτούς η εκπόνηση της παρούσας εργασίας δεν θα ήταν εφικτή.

Επίσης, θέλουμε να ευχαριστήσουμε τον επιβλέποντα της πτυχιακής μας εργασίας, Επικ. Καθηγητή Λεωνίδα Παρασκευόπουλο, για τις συμβουλές του κατά την εκπόνηση της εργασίας.

Τέλος, θέλουμε να ευχαριστήσουμε τις οικογένειές μας, για τη συμπαράστασή τους σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τα βασικά χαρακτηριστικά της νεανικής επιχειρηματικότητας, με βάση τις στάσεις και τις αντιλήψεις των Ελλήνων σπουδαστών των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Σκοπός της εργασίας είναι η ανάδειξη εκείνων των χαρακτηριστικών, τα οποία ωθούν τους νέους στην ανάληψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Η εργασία χρησιμοποιεί ως βασικό μεθοδολογικό εργαλείο ένα ερωτηματολόγιο κλειστού δομημένου τύπου, το οποίο συμπληρώθηκε από φοιτητές τεχνολογικών ιδρυμάτων. Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, παρατηρήθηκε μια αρκετά θετική στάση των φοιτητών σχετικά με τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την άσκηση ελέγχου στη ζωή τους. Ωστόσο, η αποστροφή κινδύνου κυμάνθηκε επίσης σε υψηλά επίπεδα. Το πρόβλημα της χρηματοδότησης αποτελεί τον βασικό ανασταλτικό παράγοντα της μη ίδρυσης επιχείρησης. Αν σε αυτό προστεθεί και το ότι παρατηρήθηκε μια δυναμική, σχετικά με την αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό, αναδεικνύεται περισσότερο το μέγεθος του προβλήματος. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να δοθούν σημαντικά κίνητρα, σχετικά με τη διευκόλυνση των νέων σε στρατηγικές επιχειρηματικότητας.

ABSTRACT

This assignment studies the basic options of young entrepreneurship according to the perceptions of Greek students. The aim of the assignment is to study the crucial determinants that push young people to adopt entrepreneurial strategies. The basic methodological tool of the research is a closed type questionnaire that was distributed to students of higher technological institutes in Greece. Results demonstrate that there is a positive perception due to creativity, innovation and control. In contrast high levels of risk aversion among Greek students were also observed. Further, the basic problem in the abandonment of entrepreneurial strategies by Greek students is the fund searching. As a result the option of working abroad becomes a dominant strategy for them. As a sequence policy implications should focus on the enhancement of motivation for young potential entrepreneurs.

Λέξεις-Όροι Κλειδιά: Νεανική Επιχειρηματικότητα, Σπουδαστές ΑΤΕΙ, Κίνδυνος, Απόδοση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑ	Σφάλμα!
Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	
1.1 Εισαγωγή.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
1.2 Η έννοια της επιχειρηματικότητας.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
1.2.1 Η σημασία της επιχειρηματικότητας.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
1.2.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί
σελιδοδείκτης.	
1.2.2.1 Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
1.3 Τα χαρακτηριστικά του επιχειρηματία.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ (CONSTRUCTS) ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ	
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΤΕΙ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ	
ΕΡΕΥΝΑΣ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
2.1 Το ερωτηματολόγιο.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
2.2 Η μεθοδολογία	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
3.1 Περιγραφική Ανάλυση των Αποτελεσμάτων	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
3.2 Επαγωγική Ανάλυση των Αποτελεσμάτων...	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΑΝΑΦΟΡΕΣ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Γράφημα 2.1 Έμφυλη Κατανομή του Δείγματος

Πίνακας 2.1 Προέλευση Μελών Δείγματος Ανά Ανώτατο Τεχνολογικό Ίδρυμα

Πίνακας 2.2 Προέλευση Μελών Δείγματος Ανά Τμήνα

Πίνακας 2.3 Προέλευση Μελών Δείγματος Ανά Εξάμηνο Σπουδών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Πίνακας 3.1 Επιθυμία Αριστείας

Πίνακας 3.2 Μάθηση από τα Λάθη

Πίνακας 3.3 Προτιμώ να Είμαι το Αφεντικό του Εαυτού μου

Πίνακας 3.4 Λήψη Αποφάσεων

Πίνακας 3.5 Χαμηλότερη Απόδοση σε Καθεστώς Άγχους

Πίνακας 3.6 Άνετη Αντιμέτωπιση Δύσκολων Καταστάσεων

Πίνακας 3.7 Αποδοχή Όλων των Εκβάσεων

Πίνακας 3.8 Αυτοπεποίθηση για Ολοκλήρωση Καθηκόντων

Πίνακας 3.9 Ενδιαφέρον για Νέες Δραστηριότητες

Πίνακας 3.10 Περιέργεια για Νέες Δραστηριότητες

Πίνακας 3.11 Ατομική Επίδραση στο Πεπρωμένο

Πίνακας 3.12 Σύνδεση Αποτελέσματος και Προσπάθειας

Πίνακας 3.13 Προδιάθεση για Επενδυτική Τοποθέτηση

Πίνακας 3.14 Σύνδεση Αποδόσεων με Κίνδυνο

Πίνακας 3.15 Απόρριψη Αποτυχίας σε Βέλτιστο Σχέδιο

Πίνακας 3.16 Τάση για Ανάλυση Ρίσκου

Πίνακας 3.17 Γνώση για Ίδρυση Επιχείρησης

Πίνακας 3.18 Απασχόληση κατά τη Διάρκεια Σπουδών

Πίνακας 3.19 Ενδιαφέρον για Παρακολούθηση Σεμιναρίων περί Αγοράς Εργασίας

Πίνακας 3.20 Ενδιαφέρον για Μόνιμη Δουλειά δίχως Μεγάλες Αυξήσεις

Πίνακας 3.21 Ενδιαφέρον για Μη Μόνιμη Δουλειά με Μεγάλες Αλλαγές

Πίνακας 3.22 Ενδιαφέρον για Ίδρυση Επιχείρησης

Πίνακας 3.23 Επίπεδο Ικανοποίησης από Ζωή

Πίνακας 3.24 Αισιοδοξία για Ένταξη στην Αγορά Εργασίας

Πίνακας 3.25 Δημιουργική Αντιμέτωπιση Προβλημάτων

Πίνακας 3.26 Υποβολή Δημιουργικών Ιδεών

Πίνακας 3.27 Κλάδος Αντικειμένου

Πίνακας 3.28 Στατιστικά Αποτελέσματα Ομάδων

Πίνακας 3.29 Συσχετίσεις Μεταβλητών

Πίνακας 3.30 Διαφορές Μέσω Όρων με βάση τον Προσανατολισμό (Πρώτη Ομάδα)

Πίνακας 3.31 Έλεγχος Σημαντικότητας (Πρώτη Ομάδα)

Πίνακας 3.32 Διαφορές Μέσω Όρων με βάση τον Προσανατολισμό (Δεύτερη Ομάδα)

Πίνακας 3.33 Έλεγχος Σημαντικότητας (Δεύτερη Ομάδα)

Πίνακας 3.34 Διαφορές Μέσω Όρων με βάση τον Προσανατολισμό (Τρίτη Ομάδα)

Πίνακας 3.35 Έλεγχος Σημαντικότητας (Τρίτη Ομάδα)

Γράφημα 3.1 Προσανατολισμός Μετά την Αποφοίτηση

Γράφημα 3.2 Τομέας Ενδιαφέροντος Μετά την Αποφοίτηση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αποσκοπεί στη μέτρηση της επιχειρηματικότητας σε των Ανώτατων Τεχνολογικών Ιδρυμάτων (Α.Τ.Ε.Ι.). Σκοπός της εργασίας είναι ουσιαστικά η μελέτη της αντίληψης των σπουδαστών των Α.Τ.Ε.Ι. έναντι της επιχειρηματικότητας. Μέσα από την ανάλυση των στάσεων και των αντιλήψεων των σπουδαστών των Α.Τ.Ε.Ι., θα καταστεί κατανοητή η μελέτη των όρων διαμόρφωσης της υιοθέτησης επιχειρηματικών πλάνων, μετά την αποφοίτηση τους.

Η επιχειρηματικότητα αποτελεί τη βάση για τη λειτουργία και την ανάπτυξη του οικονομικού συστήματος. Η τοποθέτηση των χρημάτων με σκοπό την απόκτηση κερδών αποτελεί τον πυρήνα της επιχειρηματικότητας. Ωστόσο, η επιχειρηματικότητα αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία, η οποία διέπεται από την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, που ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες. Πρόκειται για μια καινοτομική διαδικασία, η οποία βασίζεται στη δημιουργικότητα, αλλά και στην ανάληψη κινδύνου. Συνεπώς, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο επιχειρηματίας οφείλει να διέπεται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τα οποία τον ωθούν στη λήψη των κατάλληλων αποφάσεων.

Καίριο ρόλο στην ανάδειξη των επιχειρηματικών χαρακτηριστικών διαδραματίζει η εκπαίδευση, που λαμβάνουν οι επίδοξοι επιχειρηματίες. Εκτός από την παροχή των απαιτούμενων γνώσεων, η εκπαίδευση των επιχειρηματιών αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό πεδίο της διαμόρφωσης της προσωπικότητάς τους. Συνεπώς, η μελέτη αυτών των χαρακτηριστικών μπορεί να αναδείξει σημαντικά στοιχεία της επιχειρηματικότητας.

Η εργασία αναπτύσσεται μέσα σε αυτό το πλαίσιο, χρησιμοποιώντας στοιχεία τόσο από την πρωτογενή, όσο και από τη δευτερογενή έρευνα. Η πρωτογενής έρευνα αναπτύσσεται μέσα από τη διανομή του ερωτηματολογίου προς φοιτητές των Α.Τ.Ε.Ι. και την επεξεργασία των απαντήσεών τους. Αντίστοιχα, η δευτερογενής έρευνα περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική επισκόπηση των σημαντικότερων διαστάσεων της Θεωρίας της Επιχειρηματικότητας.

Η εργασία αναπτύσσεται στο σύνολο της σε τρία κεφάλαια. Το πρώτο περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική επισκόπηση των βασικών διαστάσεων της επιχειρηματικότητας και των χαρακτηριστικών του επιχειρηματία. Το δεύτερο οριοθετεί το πλαίσιο ανάπτυξης της μεθοδολογίας της πρωτογενούς έρευνας. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα της εμπειρικής ανάλυσης. Στο τέλος της εργασίας παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας και υποστηρίζονται προτάσεις βελτίωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑ

1.1 Εισαγωγή

Έλληνες εμπειρογνώμονες περί επιχειρηματικότητας, που ρωτήθηκαν για τις συνθήκες ανάπτυξης επιχειρηματικότητας στη χώρα μας, στα πλαίσια ετήσιας έρευνα για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, του Ιδρύματος Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.) και του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας (Global Entrepreneurial Monitor), αξιολόγησαν θετικά τις εμπορικές και υλικές υποδομές, σε σύμπνοια με τις περισσότερες χώρες καινοτομίας, ενώ στον αντίποδα βρίσκονται οι κυβερνητικές ρυθμίσεις, η εκπαίδευση πρώτης και δεύτερης βαθμίδας και η Έρευνα και Ανάπτυξη (E&A). Θεωρώντας δε, ότι η επίδοση του 'τριγώνου της γνώσης' (Παιδεία – Έρευνα - Καινοτομία) καθορίζει, σε σημαντικό βαθμό, τη μακροχρόνια ανταγωνιστική και οικονομική επίδοση μιας χώρας, οι εμπειρογνώμονες υπογραμμίζουν την ανάγκη για άμεση αλλαγή κατεύθυνσης, όχι μόνο από την πλευρά της πολιτείας, αλλά και από τους εμπλεκόμενους στους τομείς της Παιδείας και της Έρευνας (IOBE, 2010, σελ.16).

Έχει υποστηριχθεί, ότι στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας η εκπαίδευση μπορεί να παίξει καταλυτικό ρόλο, καθώς παρέχει τις βάσεις για βελτίωση των δεξιοτήτων και ενίσχυση των γνώσεων των νέων επιχειρηματιών (Kuip & Verheul, 2003). Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Η.Π.Α.) κατέχουν τα σκήπτρα στην εκπαίδευση των νέων επιχειρηματιών, μέσω των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Συνολικά, περισσότερα από 500 προγράμματα διδάσκονται σε πολλά πανεπιστήμια και τεχνολογικά ινστιτούτα, με σκοπό την αποτελεσματική δραστηριοποίηση των επίδοξων επιχειρηματιών. Ενδεικτικό αυτής της προσπάθειας είναι ότι συμμετέχουν όχι μόνο σχολές και τμήματα οικονομικής κατεύθυνσης, αλλά και άλλων σπουδών (π.χ. πολυτεχνεία) (Bell κ.α., 2004). Επιπρόσθετα, σκοπός αυτών των προγραμμάτων είναι η μετάδοση εκείνων των γνώσεων προς τους φοιτητές, ώστε στη συνέχεια να εξελιχθούν σε αποτελεσματικούς επιχειρηματίες. Όπως έχει αποδειχθεί (Roudaki, 2009), η πανεπιστημιακή ή/και η τεχνολογική εκπαίδευση αποτελούν σημαντικούς προσδιοριστικούς παράγοντες στον σχηματισμό αποτελεσματικής επιχειρηματικότητας, μετά την αποφοίτηση. Στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Αθήνα) εφαρμόζεται από το 2005 σχετικό πρόγραμμα, με τίτλο 'Τεχνολογία και Επιχειρηματικότητα'. Στόχος του

εκπαιδευτικού προγράμματος είναι 'η δημιουργία ενός ευρύτερου και εύχρηστου περιβάλλοντος (εκπαιδευτικό υλικό, μελέτες περίπτωσης, εργαλεία προσομοίωσης, υλικό τεκμηρίωσης και υποστήριξης) το οποίο θα διευκολύνει τις Σχολές και τους διδάσκοντες του Ιδρύματος να αναβαθμίσουν υπάρχοντα ή να διαμορφώσουν νέα μαθήματα. Στο περιβάλλον αυτό, οι ενδιαφερόμενοι προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί φοιτητές αλλά και οι νέοι απόφοιτοι του Ιδρύματος θα βρουν την ευκαιρία να εμβαθύνουν στο αντικείμενο, να αναγνωρίσουν ευκαιρίες και περιορισμούς και να προσανατολίσουν τις αποφάσεις τους «μετά γνώσεως λόγου»' (Ιωαννίδης, 2005, Πρόλογος).

Ακόμη, σύμφωνα με μελέτη των Αυτίο κ.α. (1997), η ενίσχυση και η υποστήριξη που έλαβαν οι επιχειρηματίες κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, υπήρξε καταλυτική για την αποτελεσματικότητα των επιχειρηματιών προσπαθειών τους. Υπό αυτό το πρίσμα, η κατοχή ενός πτυχίου μειώνει σημαντικά τα προβλήματα ενός νέου επιχειρηματία και ιδιαίτερα την αποτελεσματική διαχείριση των εργασιακών και χρηματοοικονομικών ζητημάτων (Backes-Gellner & Werner, 2007). Κατά συνέπεια, μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα πανεπιστημιακά και τα τεχνολογικά ιδρύματα συνιστούν έμμεσους, αλλά αποτελεσματικούς προωθητές της επιχειρηματικότητας (Chrisman κ.α., 1995).

Εκτός όμως από την απόκτηση ανώτατης εκπαίδευσης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει στα αποτελέσματα των νέων επιχειρηματιών και το σύνολο των κοινωνικών και των πολιτισμικών χαρακτηριστικών. Καθώς κάθε χώρα έχει τους δικούς της θεσμούς και κανόνες, είναι εύλογο ότι αυτοί καθορίζουν και το ευρύτερο πλαίσιο δραστηριοποίησης της επιχειρηματικότητας. Και αυτό διότι, διαφορετικά περιβάλλοντα συνθέτουν διαφορετικές προσδοκίες για την επιχειρηματικότητα, αλλά και διαφορετικές επενδυτικές ευκαιρίες.

Με δεδομένο ότι τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) της χώρας μας, στα πλαίσια της αποστολής τους, μεταξύ άλλων, προβλέπεται (Ν.1404/83, άρθρο 1): (α) να συμβάλλουν στον επαγγελματικό προσανατολισμό, τόσο των σπουδαστών τους, όσο και των νέων γενικότερα (β) να διατηρούν αμφίδρομη σχέση με τις αντίστοιχες παραγωγικές μονάδες και τους οργανωμένους κλάδους της οικονομίας της περιφέρειάς τους (ζ) να παίρνουν μέρος σε ερευνητικά προγράμματα πάνω σε θέματα εφαρμογής της τεχνολογίας και (Ν. 4009/11, άρθρο 4) (ε) να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση υψηλής ποιότητας, στις εφαρμογές των επιστημών, της τεχνολογίας και των τεχνών, στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία, αναμένεται με τα προγράμματά τους να διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις, ώστε οι σπουδαστές τους να καλλιεργούν ικανότητες και δεξιότητες, που έχουν αναδειχθεί από έρευνες, ως τα χαρακτηριστικά των επιτυχημένων επιχειρηματιών.

Στην παρούσα έρευνα, θα διερευνήσουμε την ύπαρξη χαρακτηριστικών επιτυχημένων επιχειρηματιών ανάμεσα σε σπουδαστές ΤΕΙ στην Ελλάδα και θα αναλύσουμε σχέσεις μεταξύ των επιχειρηματικών χαρακτηριστικών ή χαρακτηριστικών των επιχειρηματιών, όπως τις αντιλαμβάνονται οι σπουδαστές των ΤΕΙ. Παρόμοιες έρευνες έχουν γίνει σε άλλες χώρες ανάμεσα σε επιχειρηματίες (ενδεικτικά: Babb & Babb, 1992, Littunen, 2000, Bezzina, F., 2010) και ανάμεσα σε φοιτητές (ενδεικτικά: Autio κ.α., 1997, Gürol & Atsan, 2006, Turker &, 2008, Wu, 2008, Pihie, 2009, Pruett κ.α., 2009, Roudaki, 2009), αλλά δεν γνωρίζουμε να έχει γίνει παρόμοια έρευνα ανάμεσα σε σπουδαστές των ελληνικών ΤΕΙ. Από τις έρευνες αυτές έχουν προκύψει ενδείξεις ότι τα επιχειρηματικά χαρακτηριστικά, όπως τα αντιλαμβάνονται οι φοιτητές, επηρεάζονται, για παράδειγμα από το αντικείμενο – ειδικότητα των σπουδών τους, το επίπεδο εκπαίδευσης και το είδος απασχόλησης των γονέων τους, κλπ.

Για την έρευνά μας, αναζητήσαμε μεταβλητές (constructs) των προσωπικών χαρακτηριστικών του επιτυχημένου επιχειρηματία, προκειμένου να μετρήσουμε τις σχετικές αντιλήψεις των σπουδαστών ΤΕΙ. Για την πληρότητα της παρουσίασης του θέματος, θα αναλύσουμε συνοπτικά την έννοια της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας, της σημασία τους για την κοινωνία και μετά θα αναφερθούμε στα προσωπικά χαρακτηριστικά του επιτυχημένου επιχειρηματία, που συναντώνται επανειλημμένως σε αναλύσεις της προσωπικότητας του επιχειρηματία.

1.2 Η έννοια της επιχειρηματικότητας

Η επιχειρηματικότητα, ως έννοια, είναι πολυδιάστατη. Ο όρος επιχειρηματικότητα προέρχεται από το ρήμα 'επιχειρώ', που σημαίνει ενεργώ με συγκεκριμένο στόχο. Περιλαμβάνει δε το σύνολο των δραστηριοτήτων για την κινητοποίηση των πόρων που απαιτούνται, με σκοπό τη διάθεση στην αγορά συγκεκριμένων αγαθών (προϊόντων ή υπηρεσιών).

Στην οικονομική θεωρία, μια συνεκτική έννοια της επιχειρηματικότητας εισήχθη για πρώτη φορά από τον Schumpeter (1911/1934). Ο Schumpeter θεωρούσε ότι η οικονομική ανάπτυξη τίθεται σε κίνηση από την 'επιχειρηματικότητα', από την προσπάθεια δηλαδή κάποιων ατόμων να εισαγάγουν 'καινοτομίες' - νέες τεχνολογικές μεθόδους παραγωγής, νέα προϊόντα, νέες μορφές επιχειρησιακής οργάνωσης, κ.α. Ανέπτυξε δε την έννοια της 'δημιουργικής καταστροφής', δηλαδή την απαξίωση παλιών μεθόδων παραγωγής με την εγκαθίδρυση καλύτερων τεχνολογιών και προϊόντων (καινοτομία), μέσω της οποίας προωθείται η οικονομική ανάπτυξη (Ιωαννίδης, 2005, σ. 6).

Ο Knight (1921) αργότερα, συνέδεσε την επιχειρηματικότητα με την ανάληψη κινδύνων. Κεντρική έννοια της θεωρίας του ήταν η (αβεβαιότητα) η οποία χαρακτηρίζει εκείνα τα μελλοντικά γεγονότα, τα οποία ο δρών δεν είναι σε θέση, κατά τη στιγμή της δράσης, να συσχετίσει με οποιαδήποτε πιθανότητα ότι θα συμβούν. Κατά τον Knight, το πρόβλημα της αβεβαιότητας λύνεται από τον επιχειρηματία, που εγγυάται σε εκείνους που δεν είναι διατεθειμένοι να αναλάβουν αυτή την ευθύνη, την αμοιβή για τη χρήση των πόρων τους, ενώ ο ίδιος έχει έτσι τη δυνατότητα να αποκομίζει το καθαρό υπόλοιπο της επιχειρηματικής του δράσης. Το υπόλοιπο είναι θετικό, δηλαδή κέρδος, εάν η κρίση του για τα μελλοντικά γεγονότα επαληθευτεί, ενώ είναι ζημία αν διαψευστεί (Ιωαννίδης, 2005, σ. 7).

Ο Kirzner (1973) τέλος, εισήγαγε την έννοια της εγρήγορης (alertness), ως της βασικής προϋπόθεσης για την άσκηση επιχειρηματικότητας. Το να ενεργεί κανείς επιχειρηματικά, σημαίνει να βρίσκεται διαρκώς σε κατάσταση εγρήγορης για την ανακάλυψη ευκαιριών, το οποίο υποδηλώνει μια προσπάθεια υπέρβασης της βασικής άγνοιας - της αβεβαιότητας δηλαδή, σχετικά με τα στοιχεία του μέλλοντος - στην οποία κάθε άτομο αναπόφευκτα λειτουργεί (Ιωαννίδης, 2005, σ. 9).

Ελλείπει μιας ολοκληρωμένης θεωρίας για την επιχειρηματικότητα, αναπτύσσονται προσεγγίσεις που διαφέρουν ελαφρά μεταξύ τους ή αλληλοσυμπληρώνονται και επομένως δεν υφίσταται σήμερα ένας κοινά αποδεκτός ορισμός. Έχει υποστηριχθεί, ότι η επιχειρηματικότητα είναι η νοοτροπία ενός ατόμου, του επιχειρηματία και συγκεκριμένα η τάση του για δραστηριοποίηση και η αξιοποίηση της ικανότητάς του να αναγνωρίζει ευκαιρίες για να δημιουργείται προστιθέμενη αξία στην κοινωνία, με ανταμοιβή ένα οικονομικό όφελος (Πράσινη Βίβλος για την Επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη). Επομένως, επιχειρηματίας είναι ο άνθρωπος που έχει τη θέληση να αναλάβει ρίσκο, προκειμένου να διοχετεύσει οφέλη στην κοινωνία με τη δράση του, προσδοκώντας σε ατομική οικονομική απολαβή (Ζαμπετάκης, 2005, σ.8). Η επιχειρηματικότητα αποτελεί το σύνολο εκείνων των δεξιοτήτων, που αναπτύσσουν οι υπεύθυνοι μιας επιχείρησης, με σκοπό τη λήψη των κατάλληλων αποφάσεων, που θα οδηγήσουν στην ανάπτυξή της. Στις δεξιότητες περιλαμβάνονται τόσο η εμπειρία, όσο και η εκπαίδευση, καθώς και το σύνολο των εμπειριών που έχει αποκτήσει ο επιχειρηματίας (Κιντής & Πουρναράκης, 1995, σ. 34).

Έχει επίσης υποστηριχθεί, ότι η επιχειρηματικότητα αποτελεί τον συνδυασμό κρίκο που ενώνει την εργασία, το κεφάλαιο και τη φύση, με σκοπό την αποτελεσματική παραγωγική διαδικασία. Δηλαδή, η επιχειρηματικότητα αποτελεί ίσως κάτι παραπάνω από έναν παραγωγικό συντελεστή. Σύμφωνα δε με το Παγκόσμιο Παρατηρητήριο της

Επιχειρηματικότητας (Global Entrepreneurship Monitor / GEM, 2007), η επιχειρηματικότητα είναι η προσπάθεια για τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης / δραστηριότητας ή η επέκταση μιας ήδη υπάρχουσας επιχείρησης, που γίνεται από έναν ιδιώτη, από ομάδα ιδιωτών ή από άλλες ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις. Με άλλα λόγια, η επιχειρηματικότητα αποτελεί μια σύγχρονη διαδικασία, η οποία ουσιαστικά αντανάκλα τη δημιουργία επιχειρήσεων και κατά συνέπεια την προσπάθεια για παραγωγή και πώληση προϊόντων και υπηρεσιών. Υπό αυτή την οπτική, η επιχειρηματικότητα συνιστά από μόνη της μια καινοτομική διαδικασία. Και αυτό διότι, η επιχειρηματικότητα αναφέρεται στην ικανότητα των ατόμων να διαβλέπουν συγκεκριμένες ευκαιρίες επένδυσης, με σκοπό την εκμετάλλευση συγκριτικών πλεονεκτημάτων.

Ακόμα, έχει υποστηριχθεί ότι η επιχειρηματικότητα συνιστά μια καθοριστική μορφή δημιουργικότητας, μέσα στα πλαίσια λειτουργίας του οικονομικού συστήματος. Η δημιουργία έγκειται, από τη μία πλευρά στην ίδρυση νέων οικονομικών μονάδων και από την άλλη στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, που ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες (Πράσινη Βίβλος για την Επιχειρηματικότητα, 2003), καθώς και στην εντατική διαδικασία αναζήτησης νέων επενδυτικών ευκαιριών (Shane & Venkataraman, 2000, σ. 218). Δίχως λοιπόν τους ταλαντούχους επιχειρηματίες ή ακόμη και τις ομάδες ανθρώπων που επιχειρούν μαζί (π.χ. συνεταιρισμοί), η οικονομική πρόοδος και ανάπτυξη μετατρέπεται σε μια δύσκολη υπόθεση (Ζαμπετάκης, 2005, σ.7). Η προσέγγιση αυτή τονίζει τόσο την οικονομική πλευρά της επιχειρηματικότητας, όσο και τη δημιουργική της. Με άλλα λόγια, η επιχειρηματικότητα δεν είναι μια έννοια που περιορίζεται στον κόσμο των επιχειρηματιών, αλλά αφορά την κοινωνία στο σύνολό της.

Τέλος, έχει υποστηριχθεί ότι στο επίκεντρο της επιχειρηματικότητας βρίσκεται η δημιουργία προστιθέμενης αξίας. Καθώς το κίνητρο των επιχειρηματιών είναι το κέρδος, η απόκτησή του διέρχεται μέσα από την οργάνωση της παραγωγής. Η παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω της χρήσης παραγωγικών συντελεστών, συνιστά τη βάση ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας. Η διαδικασία αυτή παράγει αξία και συνεπώς κέρδος, η οποία επιμερίζεται τόσο στους επιχειρηματίες, όσο και στους εργαζόμενους, καθώς και σε όλους τους έμμεσα ή άμεσα εμπλεκόμενους με την επιχείρηση (πιστωτές, προμηθευτές κ.ο.κ.) (Μπουραντάς, 2002, σ. 67).

1.2.1 Η σημασία της επιχειρηματικότητας

Από τις αναφορές μας στην έννοια της επιχειρηματικότητας και στις θεωρητικές προσεγγίσεις για την ερμηνεία της, που προηγήθηκαν, προκύπτει ότι η επιχειρηματικότητα έχει έναν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των οικονομιών, καθώς μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο επίτευξης της οικονομικής προόδου. Η δημιουργία θέσεων εργασίας και η βελτίωση της κοινωνικής ισορροπίας, αποτελούν βασικούς παράγοντες για την οικονομική και κοινωνική εξέλιξη, ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες οικονομίες. Η δημιουργία εταιριών και κυρίως η παραγωγή νέων αποτελεσματικών προϊόντων, πεδία δραστηριοποίησης της σύγχρονης επιχειρηματικότητας, συνιστούν βασική συνεισφορά στην οικονομική ανάπτυξη.

1.2.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα

Λόγω της μεγάλης σημασίας της επιχειρηματικότητας για την κοινωνία, έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα τα ερωτήματα σχετικά με το τι επηρεάζει την επιχειρηματικότητα και αν οι επιχειρηματίες έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Αν, για παράδειγμα, ο επιχειρηματίας γεννιέται, τότε δεν μπορεί να γίνει κάτι από πλευράς κοινωνίας. Με άλλα λόγια, η προσπάθεια διαμόρφωσης επιχειρηματιών μέσα από την εκπαίδευση, για παράδειγμα, δεν θα απέδιδε. Σε διαφορετική περίπτωση και αν γνωρίζαμε τα προσωπικά χαρακτηριστικά των επιτυχημένων επιχειρηματιών, η εκπαίδευση θα μπορούσε να διδάξει την επιχειρηματικότητα, καλλιεργώντας στους εκπαιδευόμενους τα επιθυμητά χαρακτηριστικά. Κρίνοντας από την πληθώρα των διαφορετικών θεωρητικών απόψεων, που έχουν καταγραφεί στη σχετική βιβλιογραφία, τα ερωτήματα αυτά δεν έχουν απαντηθεί ικανοποιητικά και οι θεωρητικές και εμπειρικές έρευνες συνεχίζονται.

Οι Cunningham & Lischeron (1991) ταξινόμησαν τις ερευνητικές προσπάθειες περί επιχειρηματικότητας, κάτω από έξι διαφορετικές προσεγγίσεις. Αντλώντας από την ερευνητική εργασία του Bezzina (2010), θα συνοψίσουμε τις προσεγγίσεις αυτές, ως εξής:

(α) Η σβολή του 'εξαιρετικά ικανού ατόμου' θέτει στο επίκεντρο τον επιχειρηματία, ο οποίος είναι ο κινητήριος μοχλός της επιχείρησης. Οι επιτυχημένοι επιχειρηματίες χαρακτηρίζονται ως δυναμικά και ανεξάρτητα άτομα, με ισχυρή αντίληψη των ευκαιριών, με έντονη θέληση και επιμονή.

(β) Η σβολή των ψυχολογικών χαρακτηριστικών της επιχειρηματικότητας, εστιάζει σε πλευρές της προσωπικότητας του επιχειρηματία. Οι επιχειρηματίες είναι άτομα με μοναδικές ανάγκες, κίνητρα, νοοτροπίες, πεποιθήσεις και αξίες, που διαμορφώνουν τη συμπεριφορά τους και τους διαφοροποιούν ουσιαστικά από τους μη επιχειρηματίες.

(γ) Η κλασική σχολή της επιχειρηματικότητας, διακρίνει την επιχειρηματικότητα από το μάνατζμεντ και αναγνωρίζει την καινοτομία, τη δημιουργικότητα και την ανακάλυψη, ως αποφασιστικούς παράγοντες της επιχειρηματικότητας.

(δ) Η σχολή του management για την επιχειρηματικότητα, ασχολείται με τις τεχνικές πλευρές του management, εστιάζοντας στις βασικές λειτουργίες στη διοίκηση της σύγχρονης επιχείρησης – οργάνωση και διαχείριση, υποθέτοντας ότι αναλαμβάνονται κίνδυνοι για να υπάρξουν κέρδη. Η σχολή αυτή στηρίζεται στην πεποίθηση ότι η επιχειρηματικότητα είναι δυνατόν να αναπτυχθεί στο άτομο, με εκπαίδευση στην αίθουσα διδασκαλίας.

(ε) Η σχολή της ηγεσίας για την επιχειρηματικότητα, θεωρεί τον επιχειρηματία ως διοικητή ανθρώπων ('people manager') ή έναν αποτελεσματικό ηγέτη / καθοδηγητή, του οποίου οι βασικές λειτουργίες είναι να κινητοποιεί, να κατευθύνει και να ηγείται.

(στ) Η σχολή για την επιχειρηματικότητα, εξελίχθηκε σε απάντηση της έλλειψης καινοτομικότητας και ανταγωνιστικότητας εντός των επιχειρήσεων. Ο επιχειρηματίας δεν είναι ιδιοκτήτης, αλλά εστιάζει σε στρατηγική ανακατεύθυνση, ανάπτυξη προϊόντων και λειτουργική αποτελεσματικότητα. Δίδεται έμφαση στην ομαδική δουλειά για να λυθούν προβλήματα και για να δημιουργηθούν ευκαιρίες.

Εκτός όμως από τις διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις που εστιάζουν στο άτομο επιχειρηματίας, έχουν αναπτυχθεί και προσεγγίσεις που αφορούν το περιβάλλον εντός του οποίου λειτουργεί η επιχείρηση και ο επιχειρηματίας, πολιτικο-κοινωνικο-οικονομικό, κυρίως, που επηρεάζει την επιχειρηματικότητα. Στην έρευνα μας δεν θα ασχοληθούμε με το θέμα αυτό, αλλά θα κάνουμε μια σχετική σύντομη αναφορά, για λόγους πληρότητας και για να αναφέρουμε σχετικές εκτιμήσεις για την Ελλάδα.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, τις κυριότερες εξ' αυτών των προσεγγίσεων, η επιχειρηματικότητα επηρεάζεται, μεταξύ άλλων, από τα χαρακτηριστικά μιας χώρας, όπως τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, οι αξίες, οι νόρμες συμπεριφοράς και το γενικότερο κλίμα, που επικρατεί σε μια περιοχή. Τα χαρακτηριστικά αυτά δημιουργούν τις βάσεις ανάπτυξης της εγχώριας επιχειρηματικότητας. Αυτό συμβαίνει ως αποτέλεσμα των ευκαιριών επιχειρηματικότητας, που οι συνθήκες αυτές δημιουργούν σε μια χώρα (Porter, 1998, σ. 21). Επιπρόσθετα, θεσμοί όπως είναι το εμπορικό δίκαιο, το εκπαιδευτικό σύστημα και η ευρύτερη οργάνωση του κράτους, επιδρούν αναμφίβολα στην επιχειρηματικότητα, καθώς μπορούν είτε να αναδείξουν είτε να περιορίσουν συγκεκριμένες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Με άλλα λόγια, η επιχειρηματικότητα αποτελεί έναν καθοριστικό παράγοντα ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας ενός τόπου, διότι όσο φιλικότερο είναι το κλίμα αποδοχής και ενίσχυσης

της επιχειρηματικότητας, τόσο περισσότερο αυξάνονται οι προοπτικές ευημερίας και αντίστροφα (Χατζηκωνσταντίνου & Γωνιάδης, 2009, σ.89).

Οι πολιτισμικές αξίες και οι κοινωνικές νόρμες, αντανakλούν ουσιαστικά το βαθμό θεώρησης των επιχειρηματικών συμπεριφορών από την κοινωνία. Ειδικότερα, επιμέρους χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας, όπως είναι η ανάληψη ρίσκου και η σύνδεση της με την καινοτομία και τη δημιουργικότητα, συνθέτουν το κοινωνικό και το πολιτισμικό περιβάλλον της επιχειρηματικότητας (Hayton κ.α., 2002). Η ύπαρξη εμποδίων, αλλά και η προώθηση των κινήτρων για την ίδρυση μιας επιχείρησης, είναι συνδεδεμένα, σύμφωνα με τους (Pruett κ.α., 2009), με την κουλτούρα. Υπ' αυτή την έννοια, η επιχειρηματική εκπαίδευση βελτιώνει την αποδοχή της επιχειρηματικότητας σε μια χώρα.

1.2.2.1 Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με σχετική έρευνα προ οικονομικής κρίσης, του Ινστιτούτου Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) (2010), συνολικά 1,6 εκατομμύρια άτομα έχουν αναπτύξει επιχειρηματική δραστηριότητα. Ένα σημαντικό ποσοστό των οικονομικά ενεργών αποσκοπεί στην ίδρυση της δικής του επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, το 17% του συνόλου των οικονομικά ενεργών (ηλικίας από 18 μέχρι 64 ετών), δήλωνε ότι μέχρι το 2013 θα ιδρύσει τη δική του επιχείρηση. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι από τους νέους επιχειρηματίες που ίδρυσαν επιχείρηση το 2009, περίπου το 26% αυτών τόνισαν ότι το βασικό κίνητρο για την ίδρυση της επιχείρησής τους ήταν η ανάγκη, το 47% η ύπαρξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων, ενώ το υπόλοιπο 27% συνδύασαν τις δύο παραπάνω απαντήσεις.

Φυσικά, λόγω της οικονομικής κρίσης, υπήρξαν επιχειρήσεις που έκλεισαν λόγω πτώσης των εσόδων τους. Στο σύνολο τους, πρόκειται για 180.000 άτομα, που λειτουργούσαν ως μικρομεσαίοι ή ατομικοί επαγγελματίες και οδηγήθηκαν στην έξοδο. Αυτή είναι η άλλη διάσταση της επιχειρηματικότητας στη χώρα και αναμφίβολα δημιουργείται ένα αρνητικό ψυχολογικό κλίμα.

Οι ερευνητές του IOBE εντόπισαν στρεβλώσεις στο ελληνικό περιβάλλον, που εμποδίζουν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Από τη μία πλευρά, το σχετικά περίπλοκο θεσμικό πλαίσιο λειτουργεί ως τροχοπέδη για νέες επενδύσεις, που θα εκμεταλλευτούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας. Από την άλλη, η απουσία ενός δίκαιου φορολογικού συστήματος αποθαρρύνει πολλούς επίδοξους επιχειρηματίες να προχωρήσουν. Τέλος, η απουσία σύνδεσης των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με την

επιχειρηματικότητα και την αγορά εργασίας, αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα, καθώς αποσυνδέεται η έρευνα από την επιχειρηματικότητα, που θα μπορούσε να παραγάγει καινοτομία.

1.3 Τα χαρακτηριστικά του επιχειρηματία

Στο κείμενο του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ II (2007), διαβάζουμε ότι ο αποτελεσματικός επιχειρηματίας οφείλει να έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: (α) Εργατικότητα, για να αποδεικνύει στην πράξη ότι μόνο με τη συνεχή προσπάθεια υπάρχει αποτέλεσμα (β) Πρωτοβουλία, για λήψη εκείνων των αποφάσεων, που χρειάζεται η επιχείρηση για να γίνει ανταγωνιστική (γ) Οργανωτικότητα, για να κατανέμει τον κάθε παραγωγικό πόρο της επιχείρησης στη σωστή θέση (γ) Διορατικότητα, για να βλέπει τις μελλοντικές ευκαιρίες και να τις εκμεταλλεύεται (δ) Προσαρμοστικότητα, για να αντιμετωπίζει τις κρίσεις και τις περιόδους διαταραχών με ψυχραιμία (ε) Επικοινωνία, για να έχει άμεση επαφή με τους εργαζόμενους και τους πελάτες της επιχείρησης (στ) Ηγεσία, που τον καθιστά υπεύθυνο και συνάμα εμπνευστή του έργου των άλλων. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με θεωρητικές γνώσεις, εργασιακή εμπειρία και αγάπη για το αντικείμενο της δραστηριοποίησης, οδηγούν στην επιτυχία.

Επιπρόσθετα, στον Ζεμπετάκη (2005, σελ. 11), διαβάζουμε: 'Τα προσωπικά γνωρίσματα (του επιτυχημένου επιχειρηματία) είναι τα εξής: (1) Η δημιουργική επίλυση προβλημάτων (2) Η ικανότητα να ξεπερνά εμπόδια αντίληψης', καθώς και πολιτιστικά και κοινωνικά εμπόδια (3) Η αντιμετώπιση της αβεβαιότητας από την ανάληψη ρίσκων (4) Το αίσθημα της ανεξαρτησίας (5) Η ανάγκη για επίτευξη υψηλών στόχων.'

Στα πλαίσια της σχολής των ψυχολογικών χαρακτηριστικών της επιχειρηματικότητας, στην οποία αναφερθήκαμε στην υποενότητα 1.2.2 ανωτέρω, και της έννοιας της εγρήγορσης (alertness), που όπως ήδη αναφερθήκαμε εισήγαγε ο Kirzner (1973), τέθηκε το ερώτημα αν η έννοια της εγρήγορσης μπορεί να αντιστοιχηθεί με κάποια συγκεκριμένα ψυχολογικά χαρακτηριστικά, τα οποία μάλιστα να είναι εμπειρικά παρατηρήσιμα. Σύμφωνα με τον Ιωαννίδη (2005, σ. 11), αυτή την ερευνητική κατεύθυνση ακολουθεί ο Gilad (1986) που βασίζει τη ανάλυσή του στην έννοια του πεδίου ελέγχου (locus of control), την οποία δανείζεται από τον ψυχολόγο Rotter (1966). Σύμφωνα με την θεωρία του πεδίου ελέγχου, ένα άτομο πιστεύει ότι ένα γεγονός βρίσκεται είτε εντός του πεδίου ελέγχου του ίδιου του ατόμου, είτε βρίσκεται εκτός αυτού του πεδίου. Στην πρώτη περίπτωση το άτομο θεωρεί ότι είναι σε θέση να επηρεάσει αυτό το γεγονός με τις πράξεις του, ενώ στη δεύτερη

αντιμετωπίζει το γεγονός ως κάτι εντελώς ανεξάρτητο από τις ενέργειες του ίδιου. Η πρώτη περίπτωση περιγράφεται με την έννοια του 'εσωτερικού' ελέγχου, ενώ η δεύτερη περιγράφεται ως 'εξωτερικός' έλεγχος. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι φανερό ότι η επιχειρηματικότητα – ή, πιο συγκεκριμένα, η ιδιότητα της εγρήγορσης - βρίσκεται κοντύτερα στην έννοια του εσωτερικού ελέγχου. Το άτομο υποτίθεται ότι διακρίνεται από υψηλότερη εγρήγορση όσο περισσότερα είναι τα γεγονότα που κρίνει ότι είναι ο ίδιος σε θέση να επηρεάσει. Η υψηλότερη εγρήγορση υποτίθεται ότι θα του δώσει την δυνατότητα να αποκτήσει τη γνώση που του χρειάζεται για να δράσει αποτελεσματικά.

Από τα προαναφερθέντα, συμπεραίνουμε ότι δεν έχει μέχρι σήμερα προκύψει το τέλειο προφίλ του επιτυχημένου επιχειρηματία. Στον Bezzina (2010, σελ. 3, όπου βρίσκονται και οι σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές, τις οποίες θα μεταφέρουμε στο κείμενό μας, για τη διευκόλυνση του αναγνώστη), αναφέρεται ότι συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και νοοτροπίες συναντώνται επανειλημμένως σε μελέτες ανάλυσης της προσωπικότητας του επιχειρηματία και πρόκειται για:

(α) Την ανάγκη για καταξίωση, δηλαδή στην τάση να πετυχαίνουν τους στόχους τους και να εξελίσσονται. Τα άτομα που έχουν υψηλή ροπή να υλοποιούν δύσκολους αλλά σημαντικούς στόχους, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εξελιχθούν σε επιχειρηματίες (Robinson κ.α., 1991; Steward κ.α., 2003).

(β) Το πεδίο ελέγχου, το οποίο εξηγήθηκε συνοπτικά ανωτέρω.

(γ) Την ανοχή στην αμφιβολία. Η ικανότητα δηλαδή του ατόμου να διαχειρίζεται το άγχος που προκαλεί η αβεβαιότητα και η ασαφεια, που υφίστανται σε κάθε επενδυτική δραστηριότητα με ρίσκο. Τα άτομα που μπορούν να διαχειριστούν αποτελεσματικά το άγχος και την αβεβαιότητα (Koh, 1996).

(δ) Την αυτοεκτίμηση. Η αυτοεκτίμηση απορρέει από τις πεποιθήσεις του ατόμου, σχετικά με τις ικανότητες και τα χαρακτηριστικά του, που του επιτρέπουν να υλοποιήσει αποτελεσματικά τους τρέχοντες στόχους. Η αυτοεκτίμηση είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό χαρακτηριστικό της επιχειρηματικότητας, καθώς παρέχει αισιοδοξία στους επιχειρηματίες για την επίτευξη των στόχων τους (Baum & Locke, 2004).

(ε) Την καινοτομία και δημιουργικότητα. Η καινοτομία αναφέρεται σε οποιαδήποτε αλλαγή σε προϊόν ή υπηρεσία, που μια επιχείρηση εισάγει στην αγορά. Η δημιουργικότητα αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να θέτει τις βάσεις για την ανάδειξη καινοτόμων χαρακτηριστικών. Η καινοτομία και η δημιουργικότητα είναι βασικά χαρακτηριστικά, που προσδιορίζουν έναν πετυχημένο επιχειρηματία (Thomas & Mueller, 2000).

(στ) Την ανάληψη κινδύνων. Η τάση που έχουν οι επιχειρηματίες για την ανάληψη ρίσκου. Κάθε επενδυτική δραστηριότητα διέπεται από ένα συγκεκριμένο επίπεδο ρίσκου, ωστόσο δεν είναι όλοι οι άνθρωποι ικανοί για να την αναλάβουν. Παρά το γεγονός ότι οι επιχειρηματίες και ιδιαίτερα οι ιδρυτές των επιχειρήσεων δεν θεωρούν τη στρατηγική της επιχειρηματικότητας ως επικίνδυνη (Sarasvathy, Simon & Lave, 1998), δεν υπάρχει επενδυτική δραστηριότητα άνευ ρίσκου.

(ζ) Την αυτάρκεια / ελευθερία. Αναφέρεται στην ανάγκη συγκεκριμένων ανθρώπων να είναι οι ίδιοι κυρίαρχοι του εαυτού τους και να θέτουν οι ίδιοι τους περιορισμούς και τις προοπτικές (Shane et al., 2003). Οι επιχειρηματίες, συνιστούν αναμφίβολα μέρος αυτού του συνόλου, καθώς έχουν την τάση εκτός από το να ορίζουν το πλαίσιο δραστηριοποίησης τους, να λειτουργούν συχνά και ως πρότυπα για τους άλλους ανθρώπους.

Στη συνέχεια, θα αντλήσουμε από τα προσωπικά επιχειρηματικά χαρακτηριστικά που περιγράψαμε ανωτέρω, για να διαμορφώσουμε ένα ερωτηματολόγιο, προκειμένου να απαντήσουμε στα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας μας. Στο επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε το ερωτηματολόγιο αυτό, καθώς και τη μεθοδολογία της έρευνάς μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ (CONSTRUCTS) ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΤΕΙ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην παρούσα εργασία εστιάζουμε στην αντίληψη των σπουδαστών ΤΕΙ έναντι της επιχειρηματικότητας. Θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε τις σχέσεις μεταξύ των προσωπικών χαρακτηριστικών και της σημασίας τους για την επιχειρηματικότητα, όπως την αντιλαμβάνονται οι σπουδαστές και μια σειρά σχέσεων των χαρακτηριστικών αυτών με δημογραφικά χαρακτηριστικά των σπουδαστών. Για το σκοπό κατασκευάσαμε ερωτηματολόγιο για δημοσκοπική έρευνα, με κύριο κορμό τις μεταβλητές – προσωπικά χαρακτηριστικά, που περιγράψαμε στο πρώτο κεφάλαιο.

2.1 Το ερωτηματολόγιο

Όσον αφορά τα προσωπικά / ψυχολογικά χαρακτηριστικά, επιλέξαμε τις μεταβλητές (α) ανάγκη για καταξίωση (β) πεδίο ελέγχου (γ) ανοχή στην αμφιβολία (δ) αυτοεκτίμηση (ε) καινοτομία και δημιουργικότητα (στ) ανάληψη κινδύνων (ζ) αυτάρκεια / ελευθερία.

Μεταβλητή	Ερωτήσεις
ανάγκη για καταξίωση	Θέλω να αριστεύω σε ό,τι κάνω.
	Έχω μεγάλη περιέργεια και είμαι πάντα στην έρευνα για κάτι νέο, στη ζωή μου.
πεδίο ελέγχου	Πάντοτε μαθαίνω από τα λάθη μου. Θα ήμουν ικανοποιημένος η δουλειά μου να είναι μόνιμη και ας είναι ο μισθός χωρίς σημαντικές αυξήσεις.
	Για μένα, το καλύτερο δυνατό σχέδιο είναι αυτό που δεν έχει κίνδυνο αποτυχίας.
ανοχή στην αμφιβολία	Νοιώθω άνετα όταν οι καταστάσεις είναι δύσκολες.
	Όλα είναι πιθανά, αρκεί να το πιστέψω.
αυτοεκτίμηση	Προτιμώ να είμαι το αφεντικό του εαυτού μου.
	Όταν αναλαμβάνω μια δουλειά, έχω την πεποίθηση ότι θα τη φέρω εις πέρας.
	Έχω τη δυνατότητα να τα καταφέρω έναντι των δυσκολιών και των προκλήσεων που θα αντιμετωπίσω στην αγορά εργασίας.
καινοτομία και δημιουργικότητα	Είμαι πάντοτε ανάμεσα σε μια δουλειά και στο ξεκίνημα για κάτι καινούργιο, στη ζωή μου.
	Θα προτιμούσα μια δουλειά με αλλαγές, ταξίδια, ποικιλία, ακόμη και αν δεν ήταν μόνιμη.

	Μου αρέσει να κάνω προτάσεις για τη λύση προβλημάτων που ανακύπτουν. Μου αρέσει να προτείνω δημιουργικές ιδέες, που οι άλλοι μπορεί να τις θεωρούν εξεζητημένες ή τρελές.
ανάληψη κινδύνων	Είμαι λιγότερο αποδοτικός όταν λειτουργώ σε κατάσταση άγχους. Πιστεύω ότι αξίζει να αναλαμβάνονται υψηλότεροι κίνδυνοι, για υψηλότερες αποδόσεις. Συνήθως αναλαμβάνω ρίσκο που μπορεί να προϋπολογιστεί, για να αυξηθεί το δυνητικό πλεονέκτημα.
αυτάρκεια / ελευθερία	Θέλω να αποφασίζω μόνος μου και να έχω πλήρη ελευθερία κινήσεων Κατά τη γνώμη μου, ο καθένας μπορεί να επηρεάσει το πεπρωμένο του. Το αποτέλεσμα των πράξεών μου εξαρτάται από τη δική μου προσπάθεια. Είμαι ευχαριστημένος με τη ζωή μου και τις ικανότητές μου.

Σε αυτές προσθέσαμε τη (η) γνώση της αγοράς και ερωτήσεις, όπως (θ) πρόθεση για έναρξη επιχείρησης μετά την αποφοίτηση (ι) ρόλος του Τμήματος στην επιχειρηματική εκπαίδευση.

Μεταβλητή	Ερωτήσεις
γνώση της αγοράς	Έχω πλήρη γνώση για τους κανόνες, τις συνθήκες, τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις ίδρυσης μιας επιχείρησης. Έχω εργαστεί σε επιχείρηση, κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.
πρόθεση για έναρξη επιχείρησης	Είμαι προετοιμασμένος να διαθέσω ένα σεβαστό ποσό κεφαλαίου, αν είναι να εκμεταλλευτώ μια επιχειρηματική ευκαιρία. Με ενδιαφέρει να παρακολουθήσω μαθήματα για την αγορά εργασίας. Μετά την αποφοίτησή μου θα ήθελα να ιδρύσω τη δική μου επιχείρηση, παρά να βρω μια δουλειά για χαμηλότερο ρίσκο.
ρόλος του Τμήματος στην επιχειρηματική εκπαίδευση	<p>Αφού αποφοιτήσω σκοπεύω να:</p> <p>☐ ανοίξω επιχείρηση</p> <p>☐ δουλέψω στον ιδιωτικό τομέα</p> <p>☐ δουλέψω στο δημόσιο τομέα</p> <p>☐ αναζητήσω εργασία στο εξωτερικό</p> <p>☐ Άλλο</p> <p>Λόγοι που δεν θα ανοίξω δική μου επιχείρηση:</p> <p>☐ Δεν έχω σχετική υποστήριξη από την οικογένειά μου</p> <p>☐ Μου λείπει η σχετική</p> <p>Τομέας επιχειρηματικής δραστηριότητας που με ενδιαφέρει:</p> <p>☐ Εμπόριο</p> <p>☐ Μεταποίηση</p> <p>Κλάδος σπουδών:</p> <p>☐ Οικονομικός-Διοικητικός</p> <p>☐ Τεχνικός - Μηχανικός</p> <p>☐ Νομικός</p>

	τεχνογνωσία ☐ Δεν έχω δυνατότητα χρηματοδότησης ☐ Αποστρέφομαι γενικά τον κίνδυνο και ιδιαίτερα αυτόν που ενέχει η ίδρυση μιας επιχείρησης ☐ Άλλο	☐ Ιατρικός ☐ Άλλος
--	---	---

Τέλος, προσθέσαμε τις ακόλουθες δημογραφικές ερωτήσεις:

	Γυναίκα	Άνδρας							
Είσαι:	☐	☐							
Φοιτάς στο εκπαιδευτικό ίδρυμα:									
	1 ^ο	2 ^ο	3 ^ο	4 ^ο	5 ^ο	6 ^ο	7 ^ο	8 ^ο	9 ^ο και πάνω
Φοιτάς στο τυπικό εξάμηνο σπουδών:	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2.2 Η μεθοδολογία

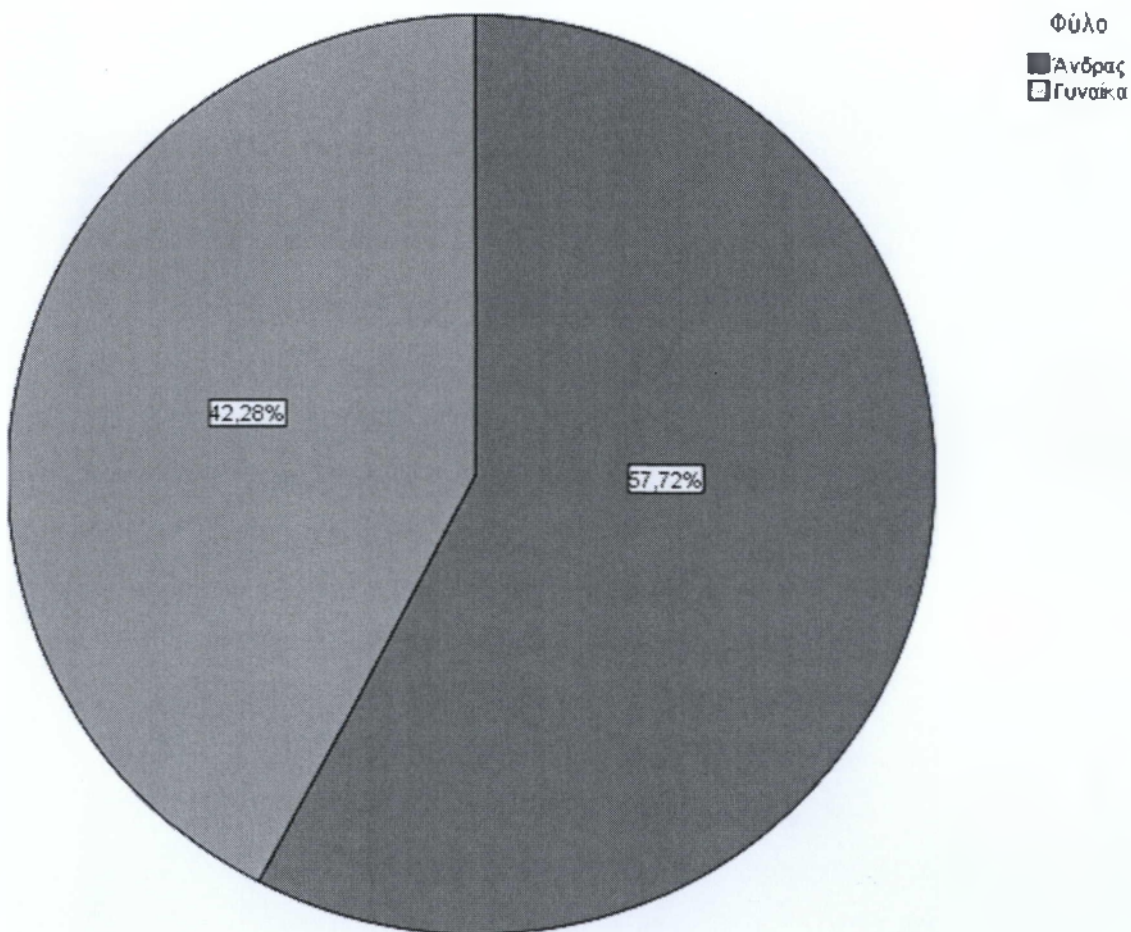
Η μεθοδολογία της πρωτογενούς έρευνας αναπτύχθηκε μέσα από τη διανομή των ερωτηματολογίων σε φοιτητές των ανώτατων τεχνολογικών ιδρυμάτων της χώρας. Σκοπός της έρευνας υπήρξε η μελέτη των όρων υιοθέτησης των χαρακτηριστικών της επιχειρηματικότητας, από τους φοιτητές των συγκεκριμένων σχολών. Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και στη σύνθεση του ερωτηματολογίου διαδραμάτισαν οι εργασίες των Aghazamani & Roozikhah (2010) και του Bezzina (2010), σχετικά με τους όρους υιοθέτησης της επιχειρηματικότητας από τους νέους στο Ιράν και στη Μάλτα, αντίστοιχα.

Το δείγμα της έρευνας επιλέχθηκε με σκοπό την υλοποίηση των τεθέντων στόχων της εργασίας. Το δείγμα της έρευνας απαρτίζεται από φοιτητές των ανώτατων τεχνολογικών ιδρυμάτων της χώρας, οι οποίοι συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο της έρευνας. Το δείγμα της έρευνας έχει τα χαρακτηριστικά του δείγματος ευκολίας, καθώς πληροί συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και βρέθηκε από την έρευνα σχετικά εύκολα. Κοινό χαρακτηριστικό ενός δείγματος ευκολίας είναι ότι απευθύνεται σε συγκεκριμένα πληθυσμό στόχο, ο οποίος διέπεται από ορισμένες ιδιότητες, οι οποίες συμβάλλουν άμεσα στην ολοκλήρωση της έρευνας (Κιντής, 1999:347). Υπό αυτό το πρίσμα, το γεγονός ότι όλα τα μέλη του δείγματος

της πρωτογενούς έρευνας είναι φοιτητές ανώτατων τεχνολογικών ιδρυμάτων, διευκόλυνε σε σημαντικό βαθμό την έρευνα.

Συνολικά, 150 άτομα συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο της έρευνας, ενώ στο σύνολο στάλθηκαν 200 ερωτηματολόγια. Τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν είτε ταχυδρομικά είτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε φοιτητές των ανώτατων τεχνολογικών ιδρυμάτων της χώρας. Πρόκειται για εύρημα που υποδεικνύει ρυθμό απόκρισης της τάξεως του 75%. Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία, σχετικά με το δείγμα της έρευνας.

Όπως φαίνεται και από το επόμενο γράφημα, η πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα είναι άνδρες (57,72%) και ακολουθούν οι γυναίκες με 42,28%.

Γράφημα 2.1 Έμφυλη Κατανομή του Δείγματος

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα, η πλειονότητα των μελών του δείγματος φοιτά στο ανώτατο τεχνολογικών ίδρυμα της Λάρισας (60,4%). Ακολουθούν οι φοιτητές των

Α.Τ.Ε.Ι. Αθήνας (16,8%), Καλαμάτας (12,1%), Πειραιά (7,4%), Λαμίας και Κρήτης (1,3%) και Θεσσαλονίκης (0,7%).

Πίνακας 2.1: Προέλευση Μελών Δείγματος Ανά Ανώτατο Τεχνολογικό Ίδρυμα

ΑΤΕΙ	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΛΑΡΙΣΑΣ	90	60,0	60,4	60,4
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	18	12,0	12,1	72,5
ΛΑΜΙΑΣ	2	1,3	1,3	73,8
ΑΘΗΝΑΣ	25	16,7	16,8	90,6
ΠΕΙΡΑΙΑ	11	7,3	7,4	98,0
ΚΡΗΤΗΣ	2	1,3	1,3	99,3
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	1	,7	,7	100,0
Total	149	99,3	100,0	
Missing System	1	,7		
Total	150	100,0		

Όσον αφορά την κατανομή των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα ανά τμήμα, παρίσταται στον πίνακα 2.2. Ο ένας στους πέντε (20,1%) φοιτά σε τμήμα λογιστικής, ενώ ο ένας στους δέκα (10,1%) σε τμήμα μηχανολογίας. Το 9,4% του δείγματος είναι φοιτητές νοσηλευτικής, ενώ από 8,7% έχουν τα τμήματα πληροφορικής και ιατρικών εργαστηρίων και από 8,1% το διοίκησης μονάδων υγείας. Με 7,4% συμμετείχαν οι φοιτητές τμημάτων διοίκησης επιχειρήσεων και με 6% εκείνοι της φυτικής παραγωγής και των πολιτικών δομικών έργων, αντίστοιχα. Οι φοιτητές του τμήματος διαχείρισης έργων συμμετέχουν ενεργά (5,4%), όπως αυτοί της ηλεκτρολογίας (4,7%). Τέλος, με μικρότερο ποσοστό συμμετείχαν οι φοιτητές χρηματοοικονομικής (2,7%) και τουριστικών επιχειρήσεων (0,7%).

Πίνακας 2.2: Προέλευση Μελών Δείγματος Ανά Τμήμα

ΤΜΗΜΑ	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ	13	8,7	8,7	8,7
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ	4	2,7	2,7	11,4
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	11	7,3	7,4	18,8
ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΑΣ	15	10,0	10,1	28,9
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	30	20,0	20,1	49,0
ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ	14	9,3	9,4	58,4
ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	3	2,0	2,0	60,4
ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	9	6,0	6,0	66,4
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ	12	8,0	8,1	74,5
ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ	13	8,7	8,7	83,2
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΡΓΩΝ	8	5,3	5,4	88,6
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ	9	6,0	6,0	94,6
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΑΣ	7	4,7	4,7	99,3
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	1	,7	,7	100,0
Total	149	99,3	100,0	
Missing System	1	,7		
Total	150	100,0		

Τέλος στον παραπάνω πίνακα παρίστανται τα ευρήματα σχετικά με το εξάμηνο φοίτησης των φοιτητών, που συμμετείχαν στην έρευνα. Το 20,1% φοιτά στο 8^ο εξάμηνο σπουδών, το 16,8% στο 6^ο εξάμηνο σπουδών ενώ από 12,1% λαμβάνει η φοίτηση στο 9^ο και στο 7^ο εξάμηνο αντίστοιχα. Συνακόλουθα με 10,1% συμμετέχει η φοίτηση στο 3^ο εξάμηνο, με 9,4% στο 5^ο εξάμηνο και σε όσους έχουν ξεπεράσει το ένατο εξάμηνο, ενώ 8,1% λαμβάνει η φοίτηση στο 4^ο εξάμηνο. Τέλος με 2% συμμετέχουν στην έρευνα φοιτητές του 2^{ου} εξαμήνου σπουδών.

Πίνακας 2.3: Προέλευση Μελών Δείγματος Ανά Εξάμηνο Σπουδών

Εξάμηνο		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	2	3	2,0	2,0	2,0
	3	15	10,0	10,1	12,1
	4	12	8,0	8,1	20,1
	5	14	9,3	9,4	29,5
	6	25	16,7	16,8	46,3
	7	18	12,0	12,1	58,4
	8	30	20,0	20,1	78,5
	9	18	12,0	12,1	90,6
	9+	14	9,3	9,4	100,0
	Total	149	99,3	100,0	
Missing	System	1	,7		
	Total	150	100,0		

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΡΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΤΕΙ

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας αναλύονται τα βασικά ευρήματα της πρωτογενούς έρευνας. Η ανάλυση των ευρημάτων της έρευνας επιμερίζεται σε περιγραφική και επαγωγική ανάλυση. Σημειώνεται ότι η ταξινόμηση και η επεξεργασία των ευρημάτων της πρωτογενούς έρευνας έλαβε χώρα μέσα από το στατιστικό λογισμικό πακέτο SPSS 16.0 (Howit &Cramer, 2010).

3.1 Περιγραφική Ανάλυση των Αποτελεσμάτων

Στους επόμενους πίνακες παρίστανται τα αποτελέσματα, σχετικά με την περιγραφική ανάλυση των ευρημάτων της έρευνας. Σχετικά με την αριστεία στα εγχειρήματα των φοιτητών υπάρχει σημαντική σύμπνοια, καθώς το 42% συμφωνεί απόλυτα, το 25,3% συμφωνεί, αδιαφορία εκφράζει το 14% όσο λαμβάνει και η διαφωνία, ενώ η απόλυτη διαφωνία αποκομίζει το εναπομένον 4,7%. Προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και τα ευρήματα σχετικά με την εκμάθηση των φοιτητών από τα λάθη τους. Το 32,7% συμφωνεί απόλυτα, ενώ συμφωνεί το 28,7%, με το 26% να τοποθετείται στην κλίμακα της αδιαφορίας. Αντίστοιχα, η διαφωνία με αυτή τη στάση λαμβάνει 14% και η απόλυτη διαφωνία 4,7%.

Πίνακας 3.1: Επιθυμία Αριστείας

Θέλω να Αριστεύω σε Ότι Κάνω

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	7	4,7	4,7	4,7
Διαφωνώ	21	14,0	14,0	18,7
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	21	14,0	14,0	32,7
Συμφωνώ	38	25,3	25,3	58,0
Συμφωνώ Απόλυτα	63	42,0	42,0	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Πίνακας 3.2: Μάθηση από τα Λάθη

Πάντοτε_Μαθαίνω_από_Τα_Λάθη_μου

	Frequency	Percent %	Valid Percent %	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	3	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	16	10,7	10,7	12,7
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	39	26,0	26,0	38,7
Συμφωνώ	43	28,7	28,7	67,3
Συμφωνώ Απόλυτα	49	32,7	32,7	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε ότι υπάρχει μια σαφής τάση διαχείρισης του εαυτού από τους φοιτητές. Σχετικά με την πρόταση για «δραστηριοποίηση ως αφεντικό του εαυτού», το 32,4% συμφωνεί απόλυτα, το 32,4% συμφωνεί, ενώ διαφωνεί το 10,1% και ούτε διαφωνεί ούτε συμφωνεί το 25%. Είναι ενδεικτικό ότι σε αυτή την κλίμακα δεν υπάρχει απάντηση που να εκπροσωπεί την απόλυτη διαφωνία. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως παράδοξο το γεγονός ότι τα μέλη του δείγματος επιθυμούν να αποφασίζουν μόνα τους. Το 34,2% συμφωνεί απόλυτα, το 30,2% συμφωνεί, το 31,55 τοποθετείται στην ουδετερότητα ενώ 2,7% διαφωνεί και 1,3% διαφωνεί απόλυτα.

Πίνακας 3.3: Προτιμώ να Είμαι το Αφεντικό του Εαυτού μου

Προτιμώ_να_είμαι_το_αφεντικό_του_εαυτού_μου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ	15	10,0	10,1	10,1
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	37	24,7	25,0	35,1
Συμφωνώ	48	32,0	32,4	67,6
Συμφωνώ Απόλυτα	48	32,0	32,4	100,0
Total	148	98,7	100,0	
Missing System	2	1,3		
Total	150	100,0		

Πίνακας 3.4: Λήψη Αποφάσεων

Θέλω να αποφασίζω μόνος μου

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	2	1,3	1,3	1,3
	Διαφωνώ	4	2,7	2,7	4,0
	Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	47	31,3	31,5	35,6
	Συμφωνώ	45	30,0	30,2	65,8
	Συμφωνώ Απόλυτα	51	34,0	34,2	100,0
	Total	149	99,3	100,0	
Missing	System	1	,7		
Total		150	100,0		

Προς το ίδιο μήκος κύματος κινούνται τα αποτελέσματα σχετικά με τη χαμηλότερη απόδοση σε καθεστώς άγχους. Συμφωνεί απόλυτα το 30%, συμφωνεί το 26,7%, αδιαφορία εκφράζει το 22%, διαφωνεί το 12% και διαφωνεί απόλυτα το 8,7%.

Πίνακας 3.5: Χαμηλότερη Απόδοση σε Καθεστώς Άγχους

Είμαι λιγότερο αποδοτικός σε καθεστώς άγχους

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Διαφωνώ Απόλυτα	13	8,7	8,7	8,7
	Διαφωνώ	19	12,7	12,7	21,3
	Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	33	22,0	22,0	43,3
	Συμφωνώ	40	26,7	26,7	70,0
	Συμφωνώ Απόλυτα	45	30,0	30,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Στον αντίποδα, τα αποτελέσματα σχετικά με την αντιμετώπιση δυσκολιών κινούνται σε πιο μετριοπαθή επίπεδα. Ειδικότερα, συμφωνεί απόλυτα το 26,8%, συμφωνεί το 16,1%, ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 16,1%, ενώ διαφωνεί το 16,8% και διαφωνεί απόλυτα το 12,8%. Από την άλλη πλευρά το γεγονός ότι όλα μπορούν να συμβούν γίνεται ευκολότερα αποδεκτό ίσως εξαιτίας της νεότητας. Πιο συγκεκριμένα ,27,5% συμφωνεί απόλυτα, 34,9%

συμφωνεί, μετριοπάθεια εκφράζει το 28,2% διαφωνία το 6,7% και απόλυτη διαφωνία το 2,7%.

Πίνακας 3.6: Άνετη Αντιμετώπιση Δύσκολων Καταστάσεων

Άνεση_Όταν_οι_καταστάσεις_είναι_δύσκολες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	19	12,7	12,8	12,8
Διαφωνώ	25	16,7	16,8	29,5
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	41	27,3	27,5	57,0
Συμφωνώ	24	16,0	16,1	73,2
Συμφωνώ Απόλυτα	40	26,7	26,8	100,0
Total	149	99,3	100,0	
Missing System	1	,7		
Total	150	100,0		

Πίνακας 3.7: Αποδοχή Όλων των Εκβάσεων

Όλα_είναι_πιθανά_αρκεί_να_το_πιστέψω

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	4	2,7	2,7	2,7
Διαφωνώ	10	6,7	6,7	9,4
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	42	28,0	28,2	37,6
Συμφωνώ	52	34,7	34,9	72,5
Συμφωνώ Απόλυτα	41	27,3	27,5	100,0
Total	149	99,3	100,0	
Missing System	1	,7		
Total	150	100,0		

Πίνακας 3.8: Αυτοπεποίθηση για Ολοκλήρωση Καθηκόντων

Αυτοπεποίθηση_για_ολοκλήρωση_εργασίας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	4	2,7	2,7	2,7
Διαφωνώ	7	4,7	4,7	7,4
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	49	32,7	32,9	40,3
Συμφωνώ	48	32,0	32,2	72,5
Συμφωνώ Απόλυτα	41	27,3	27,5	100,0
Total	149	99,3	100,0	
Missing System	1	,7		
Total	150	100,0		

Όμως, τα μέλη του δείγματος εκφράζουν αυτοπεποίθηση, σχετικά με την ολοκλήρωση των καθηκόντων τους. Ειδικότερα, απόλυτη συμφωνία εκφράζει το 27,5%, συμφωνία το 32,2%, αδιαφορία το 32,9%, διαφωνία το 4,7% και απόλυτη διαφωνία το 2,7%.

Τα μέλη του δείγματος δείχνουν ωστόσο σχετικό ενδιαφέρον για νέα δουλειά και νέο ξεκίνημα. Απόλυτη συμφωνία απαντάται από το 22,1%, συμφωνία από το 24,2%, μετριοπάθεια από το 32,9%, ενώ διαφωνία από το 12,1% και απόλυτη άρνηση από το 8,7%. Αντίστοιχα η περιέργεια για νέες δραστηριότητες βρίσκεται σε σχετικά αντίστοιχα επίπεδα, καθώς η μετριοπάθεια έρχεται πρώτη με 32,7%, η συμφωνία ακολουθεί με 28%, η απόλυτη συμφωνία έπεται με 19,3% και στη συνέχεια παρατηρείται η διαφωνία με 12% και η απόλυτη διαφωνία με 8%.

Πίνακας 3.9: Ενδιαφέρον για Νέες Δραστηριότητες

Ενδιαφέρον_για_νέα_δουλειά_και_νέο_ζεκίνημα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	13	8,7	8,7	8,7
Διαφωνώ	18	12,0	12,1	20,8
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	49	32,7	32,9	53,7
Συμφωνώ	36	24,0	24,2	77,9
Συμφωνώ Απόλυτα	33	22,0	22,1	100,0
Total	149	99,3	100,0	
Missing System	1	,7		
Total	150	100,0		

Πίνακας 3.10: Περιέργεια για Νέες Δραστηριότητες

Μεγάλη_Περιέργεια_για_Νέα_Πράγματα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	12	8,0	8,0	8,0
Διαφωνώ	18	12,0	12,0	20,0
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	49	32,7	32,7	52,7
Συμφωνώ	42	28,0	28,0	80,7
Συμφωνώ Απόλυτα	29	19,3	19,3	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Πίνακας 3.11: Ατομική Επίδραση στο Πεπρωμένο

Ο_Καθένας_Μπορεί_να_Επηρέασει_το_Πεπρωμένο_του

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	1	,7	,7	,7
	Διαφωνώ	11	7,3	7,4	8,1
	Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	41	27,3	27,5	35,6
	Συμφωνώ	62	41,3	41,6	77,2
	Συμφωνώ Απόλυτα	34	22,7	22,8	100,0
	Total	149	99,3	100,0	
Missing	System	1	,7		
Total		150	100,0		

Πίνακας 3.12: Σύνδεση Αποτελέσματος και Προσπάθειας

Σύνδεση_αποτελέσματος_και_προσπάθειας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	11	7,3	7,3	7,3
	Διαφωνώ	11	7,3	7,3	14,7
	Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	41	27,3	27,3	42,0
	Συμφωνώ	54	36,0	36,0	78,0
	Συμφωνώ Απόλυτα	33	22,0	22,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Ακόμη, ιδιαίτερα θετική είναι η άποψη σχετικά με την ατομική επίδραση, που μπορεί να έχει κάποιος στο πεπρωμένο του. Συμφωνεί απόλυτα το 22,8% και συμφωνεί το 41,6%, ενώ ουδετερότητα εκφράζει το 27,5%. Αντίστοιχα, η διαφωνία κρατά το 7,4% και η απόλυτη διαφωνία το 0,7%. Ακόμη υπάρχει σαφής αποδοχή για σύνδεση του αποτελέσματος με την προσπάθεια που απαιτείται γι αυτό. Η απόλυτη συμφωνία εδώ βρίσκεται στο 22%, και η συμφωνία στο 36% ενώ η μετριοπάθεια κινείται πάνω από το ¼ (27,3%), ενώ από 7,3% λαμβάνουν οι δύο μορφές διαφωνίας.

Πίνακας 3.13: Προδιάθεση για Επενδυτική Τοποθέτηση

Διάθεση για τοποθέτηση σεβαστού ποσού κεφαλαίου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	17	11,3	11,3	11,3
Διαφωνώ	30	20,0	20,0	31,3
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	34	22,7	22,7	54,0
Συμφωνώ	38	25,3	25,3	79,3
Συμφωνώ Απόλυτα	31	20,7	20,7	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Σε μικρότερο ωστόσο βαθμό κινείται η διάθεση για επενδυτική τοποθέτηση ενός χρηματικού ποσού. Η απόλυτη συμφωνία είναι στο 20,7%, η συμφωνία στο 25,3%, ενώ η μετριοπάθεια στο 22,7%. Από την άλλη πλευρά η διαφωνία (20%) και η απόλυτη διαφωνία (11,3%), καλύπτουν περίπου το 1/3 των απαντήσεων.

Πίνακας 3.14: Σύνδεση Αποδόσεων με Κίνδυνο

Αξία σύνδεσης υψηλότερων αποδόσεων με υψηλότερους κινδύνους

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent (%)
Διαφωνώ Απόλυτα	8	5,3	5,3	5,3
Διαφωνώ	25	16,7	16,7	22,0
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	39	26,0	26,0	48,0
Συμφωνώ	43	28,7	28,7	76,7
Συμφωνώ Απόλυτα	35	23,3	23,3	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Πίνακας 3.15: Απόρριψη Αποτυχίας σε Βέλτιστο Σχέδιο

Καλύτερο_Δυνατό_Σχέδιο_Χωρίς_Αποτυχία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	8	5,3	5,3	5,3
Διαφωνώ	12	8,0	8,0	13,3
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	49	32,7	32,7	46,0
Συμφωνώ	44	29,3	29,3	75,3
Συμφωνώ Απόλυτα	37	24,7	24,7	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Οι φοιτητές φαίνεται να γνωρίζουν ότι υπάρχει άμεση σχέση ανάμεσα στον κίνδυνο και στις υψηλότερες αποδόσεις. Η απόλυτη συμφωνία με αυτή την τάση λαμβάνει το 23,3%, ενώ η συμφωνία το 28,7% με την ουδετερότητα να είναι επίσης ψηλά 26%. Ακόμη η διαφωνία 16,7% και η απόλυτη διαφωνία (5,3%) διατηρούν τα σκήπτρα της αντίθετης άποψης. Όμως υπάρχει μια δυναμική, σχετικά τον χαρακτηριστικό ενός project ως βέλτιστου όταν αυτό δεν έχει προοπτικές αποτυχίας. Η απόλυτη συμφωνία εδώ είναι στο 24,7%, η συμφωνία στο 29,3%, η ενδιάμεση κατάσταση κυριαρχεί (32,7%, ενώ διαφωνία (8%) και απόλυτη διαφωνία ολοκληρώνουν την κατανομή (5,3%).

Σχετικά με την ανάληψη ρίσκου ώστε να ενισχυθούν τα πλεονεκτήματα της δραστηριότητας παρατηρήθηκε επίσης μια μετριοπάθεια καθώς το 1/3(33,1%) τοποθετήθηκε στην ουδέτερη κλίμακα. Όμως η συμφωνία έλαβε το 32,4% και η απόλυτη συμφωνία το 15,5%, όταν η διαφωνία (16,2%) και η απόλυτη διαφωνία (2,7%) προσέγγισαν στο σύνολο τους το 1/5. Συνακόλουθα υπάρχουν αρκετά κενά στη γνώση των φοιτητών σχετικά με την ίδρυση μιας επιχείρησης καθώς το ¼ (24,7%) δηλώνει ουδετερότητα. Από την άλλη πλευρά το 29,3% συμφωνεί, με την απόλυτη συμφωνία να λαμβάνει το 14%. Όμως η διαφωνία (19,3%) και η απόλυτη διαφωνία (12,7%) λαμβάνουν και πάλι σχεδόν το 1/3.

Πίνακας 3.16: Τάση για Ανάλυση Ρίσκου

Ανάλυση_Προϋπολογισμένου_Ρίσκου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	4	2,7	2,7	2,7
Διαφωνώ	24	16,0	16,2	18,9
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	49	32,7	33,1	52,0
Συμφωνώ	48	32,0	32,4	84,5
Συμφωνώ Απόλυτα	23	15,3	15,5	100,0
Total	148	98,7	100,0	
Missing System	2	1,3		
Total	150	100,0		

Πίνακας 3.17: Γνώση για Ίδρυση Επιχείρησης

Πλήρη_γνώση_για_ίδρυση_επιχείρησης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	19	12,7	12,7	12,7
Διαφωνώ	29	19,3	19,3	32,0
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	37	24,7	24,7	56,7
Συμφωνώ	44	29,3	29,3	86,0
Συμφωνώ Απόλυτα	21	14,0	14,0	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Ανάλογα μπορούν να χαρακτηριστούν τα ευρήματα σχετικά με την συμμετοχή των φοιτητών σε προγράμματα εργασίας κατά τη διάρκεια των σπουδών. Η ουδετερότητα λαμβάνει 24%, όσο και η συμφωνία, όταν η απόλυτη συμφωνία είναι στο 27,3%. Η απόλυτη διαφωνία βρίσκεται στο 17,3% και η διαφωνία στο 7,3%.

Πίνακας 3.18: Απασχόληση κατά τη Διάρκεια Σπουδών

Εργασία_σε_Επιχείρηση_κατά_τη_διάρκεια_σπουδών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	26	17,3	17,3	17,3
Διαφωνώ	11	7,3	7,3	24,7
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	36	24,0	24,0	48,7
Συμφωνώ	36	24,0	24,0	72,7
Συμφωνώ Απόλυτα	41	27,3	27,3	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Πίνακας 3.19: Ενδιαφέρον για Παρακολούθηση Σεμιναρίων περί Αγοράς Εργασίας

Ενδιαφέρον_για_παρακολούθηση_μαθημάτων_αγοράς_εργασίας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	7	4,7	4,7	4,7
Διαφωνώ	6	4,0	4,0	8,7
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	34	22,7	22,7	31,3
Συμφωνώ	47	31,3	31,3	62,7
Συμφωνώ Απόλυτα	56	37,3	37,3	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Όμως υπάρχει ενδιαφέρον σχετικά με την παρακολούθηση σεμιναρίων που αφορούν την ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας. Το 37,3% συμφωνεί απόλυτα, το 31,3% συμφωνεί, ενώ το 22,7% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί. Ενδεικτικό της θερμής στάσης είναι ότι η διαφωνία λαμβάνει 4% και η απόλυτη διαφωνία 4,7%. Άλλωστε το ζητούμενο όπως φαίνεται είναι η εύρεση μιας μόνιμης εργασίας παρόλο τις σχετικά μικρές αυξήσεις στις απολαβές. Πιο συγκεκριμένα η απόλυτη συμφωνία εδώ λαμβάνει 28%, η συμφωνία 25,3%, ενώ η ουδετερότητα 32,7%, με την απόλυτη διαφωνία (6%) και τη διαφωνία (8%) να ακολουθούν.

Πίνακας 3.20: Ενδιαφέρον για Μόνιμη Δουλειά δίχως Μεγάλες Αυξήσεις

Ικανοποίηση_για_μόνιμη_δουλειά_δίχως_μεγάλες_αυξήσεις

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	9	6,0	6,0	6,0
Διαφωνώ	12	8,0	8,0	14,0
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	49	32,7	32,7	46,7
Συμφωνώ	38	25,3	25,3	72,0
Συμφωνώ Απόλυτα	42	28,0	28,0	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Πίνακας 3.21 Ενδιαφέρον για Μη Μόνιμη Δουλειά με Μεγάλες Αλλαγές

Προτίμηση_σε_μη_μόνιμη_δουλειά_με_αλλαγές

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	7	4,7	4,7	4,7
Διαφωνώ	22	14,7	14,7	19,3
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	33	22,0	22,0	41,3
Συμφωνώ	50	33,3	33,3	74,7
Συμφωνώ Απόλυτα	38	25,3	25,3	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Όμως υπάρχει ένα παράλληλο ενδιαφέρον σχετικά με την άσκηση μη μόνιμης δουλειάς αρκεί να έχει μεγάλες αλλαγές όπως π.χ. τα ταξίδια. Με αυτή την προοπτική έρχεται σύμφωνο το 33,3%, και απόλυτα σύμφωνο το 25,3% του δείγματος. Σε ενδιάμεση κατάσταση βρίσκεται το 22%, ενώ σε διαφωνία το 14,7% με την απόλυτη διαφωνία να είναι στο 4,7%.

Η εναλλαγή ανάμεσα στη μετριοπάθεια και στη θετική στάση των ερωτηθέντων ως προς τις απαντήσεις της έρευνας μπορεί να γίνει διακριτή και από το γεγονός ότι υπάρχει μια κρίσιμη μάζα φοιτητών οι οποίοι είναι θετικοί για την ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση. Το 31,5% είναι σύμφωνο, και απόλυτα σύμφωνο είναι το 17,4%, όταν όμως η ουδετερότητα είναι στο 32,2%. Όμως η διαφωνία (11,4%) και η απόλυτη διαφωνία (7,4%) κινούνται και πάλι πλησίον του 1/5.

Πίνακας 3.22: Ενδιαφέρον για Ίδρυση Επιχείρησης

Ίδρυση_Επιχείρηση_Μετά_την_Αποφοίτηση_παρά_το_Ρίσκο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	11	7,3	7,4	7,4
Διαφωνώ	17	11,3	11,4	18,8
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	48	32,0	32,2	51,0
Συμφωνώ	47	31,3	31,5	82,6
Συμφωνώ Απόλυτα	26	17,3	17,4	100,0
Total	149	99,3	100,0	
Missing System	1	,7		
Total	150	100,0		

Πίνακας 3.23: Επίπεδο Ικανοποίησης από Ζωή

Ευχαρίστηση_από_Ζωή_και_Ικανότητες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Διαφωνώ Απόλυτα	9	6,0	6,0	6,0
Διαφωνώ	10	6,7	6,7	12,7
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	49	32,7	32,7	45,3
Συμφωνώ	40	26,7	26,7	72,0
Συμφωνώ Απόλυτα	42	28,0	28,0	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Οι φοιτητές που συμμετείχαν στην έρευνα εμφανίζουν αρκετά υψηλή ικανοποίηση από τη ζωή τους. Η απόλυτη συμφωνία με αυτή τη διατύπωση κινείται στο 28%, η συμφωνία στο 26,7% και η ουδετερότητα στο 32,7%. Σε χαμηλότερα πλαίσια βρίσκονται η διαφωνία (6,7%) και η διαφωνία (6%). Ίσως για τον λόγο αυτό υπάρχει η δυνατότητα (και κυρίως η αισιοδοξία) ώστε να τα καταφέρουν στην αγορά εργασίας. Ειδικότερα το 25,3% συμφωνεί απόλυτα, όσο όμως είναι και το ποσοστό της μετριοπάθειας ενώ το 35,3% συμφωνεί. Μόλις 6% λαμβάνει η απόλυτη διαφωνία και 8% η διαφωνία.

Πίνακας 3.24: Αισιοδοξία για Ένταξη στην Αγορά Εργασίας

Δυνατότητα να τα καταφέρω στην αγορά εργασίας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ Απόλυτα	9	6,0	6,0	6,0
Διαφωνώ	12	8,0	8,0	14,0
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	38	25,3	25,3	39,3
Συμφωνώ	53	35,3	35,3	74,7
Συμφωνώ Απόλυτα	38	25,3	25,3	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Πίνακας 3.25: Δημιουργική Αντιμετώπιση Προβλημάτων

Υποβολή Προτάσεων για Επίλυση Προβλημάτων

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ Απόλυτα	2	1,3	1,3	1,3
Διαφωνώ	6	4,0	4,0	5,4
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	29	19,3	19,5	24,8
Συμφωνώ	51	34,0	34,2	59,1
Συμφωνώ Απόλυτα	61	40,7	40,9	100,0
Total	149	99,3	100,0	
Missing System	1	,7		
Total	150	100,0		

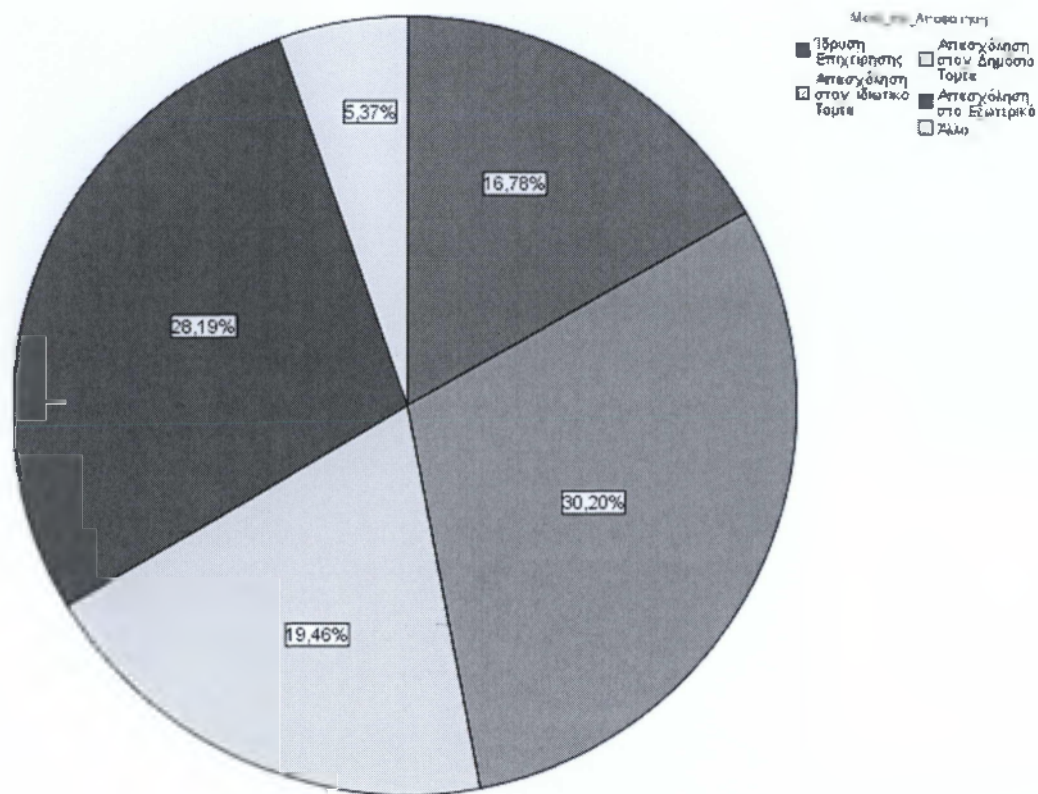
Πίνακας 3.26 Υποβολή Δημιουργικών Ιδεών

Πρόταση δημιουργικών ιδεών ακόμη και εξεζητημένων

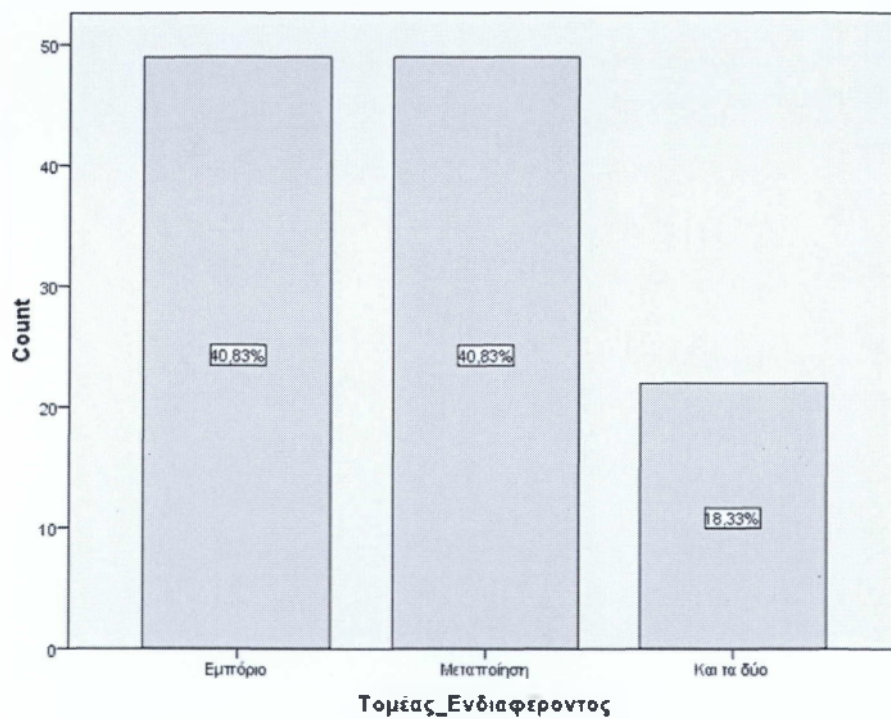
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ Απόλυτα	4	2,7	2,7	2,7
Διαφωνώ	8	5,3	5,3	8,0
Ούτε Διαφωνώ Ούτε Συμφωνώ	27	18,0	18,0	26,0
Συμφωνώ	50	33,3	33,3	59,3
Συμφωνώ Απόλυτα	61	40,7	40,7	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Τέλος, υπάρχει θετική προδιάθεση, σχετικά με την αντιμετώπιση προβλημάτων μέσω καινοτόμων ιδεών. Το 40,9% συμφωνεί απόλυτα, και το 34,2% συμφωνεί όταν η ουδετερότητα βρίσκεται στο 19,5%, η διαφωνία στο 4% και η απόλυτη διαφωνία στο 1,3%. Παρόμοια είναι τα ευρήματα σχετικά με την υποβολή δημιουργικών ιδεών εκ μέρους των φοιτητών. Το 40,7% συμφωνεί απόλυτα, το 33,3% συμφωνεί ενώ μετριοπαθές είναι το 18%. Το 2,7% τοποθετείται στην απόλυτη διαφωνία ενώ το 5,3% στη διαφωνία.

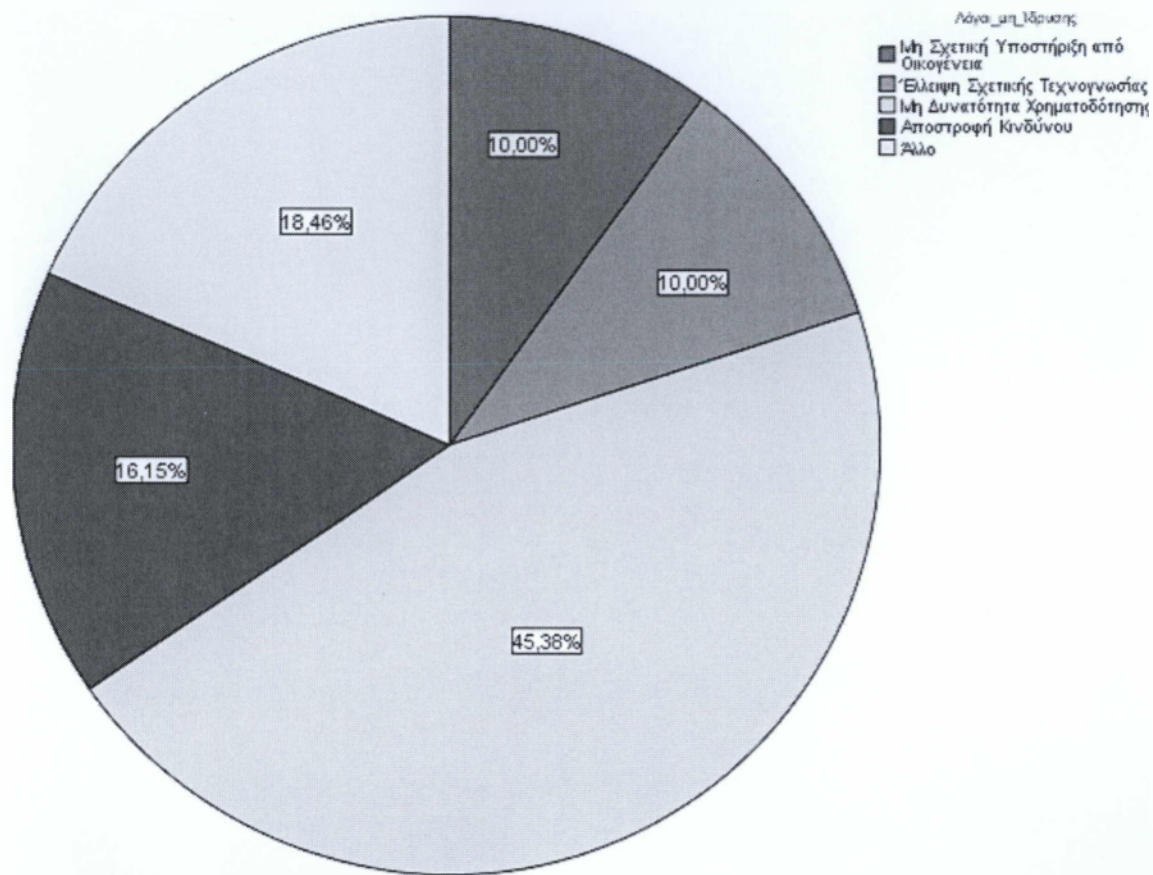
Όσον αφορά τις προοπτικές δραστηριοποίησης των φοιτητών μετά την αποφοίτηση, τα σημαντικότερα τους στοιχεία παρίστανται στη συνέχεια. Σε γενικές γραμμές μπορεί να υποστηριχθεί ότι η κυρίαρχη τάση είναι η απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα (30,2%), και ακολουθεί η απασχόληση στο εξωτερικό (28,19%). Η προοπτική της απασχόλησης στο δημόσιο εξακολουθεί να βρίσκεται ψηλά (19,46%), ενώ η ίδρυση της επιχείρησης είναι στην προτελευταία θέση (16,78%) ενώ κάποια άλλη προοπτική ακολουθεί (5,37%). Όσον αφορά τους τομείς που κερδίζουν το ενδιαφέρον η μεταποίηση και το εμπόριο ισοβαθμούν (40,83%), ενώ η αμφοτέρη τους επιλογή λαμβάνει 18,33%. Σχετικά με τους λόγους που οδηγούν στη μη ίδρυση επιχείρησης η αδυναμία χρηματοδότησης κυριαρχεί (45,38%), και ακολουθούν λόγοι που δεν διευκρινίζονται (18,46%), αλλά και η αποστροφή κινδύνου (16,15%), όταν η έλλειψη σχετικής τεχνογνωσίας και η μη υποστήριξη από την οικογένεια λαμβάνουν (10%).

Γράφημα 3.1: Προσανατολισμός Μετά την Αποφοίτηση

Γράφημα 3.2: Τομέας Ενδιαφέροντος Μετά την Αποφοίτηση

Πίνακας 3.27: Κλάδος Αντικειμένου

Κλάδος_Σπουδών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Οικονομικός-Διοικητικός	52	34,7	35,1	35,1
Τεχνικός-Μηχανικός	41	27,3	27,7	62,8
Νομικός	2	1,3	1,4	64,2
Ιατρικός	23	15,3	15,5	79,7
Άλλος	30	20,0	20,3	100,0
Total	148	98,7	100,0	
Missing System	2	1,3		
Total	150	100,0		

Όπως φαίνεται άλλωστε στον κλάδο σπουδών των συμμετεχόντων στην έρευνα ο οικονομικός-διοικητικός έρχεται πρώτος (35,7%) και ακολουθεί ο τεχνικός μηχανικός (27,7%), ο ιατρικός (15,5%), ο νομικός (1,4%) και κάποιος άλλος κλάδος (20,3%).

3.2 Επαγωγική Ανάλυση των Αποτελεσμάτων

Η επαγωγική ανάλυση των αποτελεσμάτων αναπτύσσεται με βάση την ομαδοποίηση των μεταβλητών του ερωτηματολογίου, με βάση τη σχετική ταξινόμηση, που παρουσιάστηκε στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας. Σημειώνεται ότι, το εύρος των απαντήσεων κυμαίνεται από το 1 (απόλυτη διαφωνία) έως το 5 (απόλυτη συμφωνία).

Όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα, η ανάγκη για καταξίωση κινείται πάνω από τη μετριοπάθεια (3,62), ενώ ελαφρώς υψηλότερο είναι το σχετικό σκορ για το πεδίο ελέγχου. Η ανοχή στην αμφιβολία βρίσκεται σε εμφανώς χαμηλότερη θέση (3,53), ενώ η μεταβλητή της αυτοεκτίμησης σε υψηλότερη (3,77) όπως και της δημιουργικότητας (3,83). Από την άλλη πλευρά η ανάληψη κινδύνων κινείται επίσης σε χαμηλότερα στάδια (3,48), όπως και η γνώση της αγοράς (3,24)όχι όμως η αυτάρκεια και η ελευθερία (3,73). Τέλος η πρόθεση για έναρξη επιχείρησης προσεγγίζει ελαφρώς την συμφωνία (3,52).

Σε γενικές γραμμές λοιπόν μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα αποτελέσματα των μέσων όρων κινούνται σε αρκετά θετικά επίπεδα όσον αφορά την αισιόδοξη στάση απέναντι στην επιχειρηματικότητα, όχι όμως και στην σχετική ανάληψη του κινδύνου που συνδέεται με αυτή.

Πίνακας 3.28: Στατιστικά Αποτελέσματα Ομάδων

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Ανάγκη_για_Καταξίωση	150	1,00	5,00	3,6233	,96227
Πεδίο_Ελέγχου	150	1,33	5,00	3,6689	,67831
Ανοχή_στην_Αμφιβολία	148	1,50	5,00	3,5304	,85957
Αυτοεκτίμηση	147	1,67	5,00	3,7710	,63366
Καινοτομία_Δημιουργικότητα	148	1,67	5,00	3,8311	,75942
Ανάληψη_Κινδύνων	148	1,33	5,00	3,4887	,75534
Αυτάρκεια_Ελευθερία	148	2,25	5,00	3,7331	,57118
Γνώση_Αγοράς	150	1,00	5,00	3,2467	1,07869
Πρόθεση_για_Έναρξη_Επιχείρησης	149	1,33	5,00	3,5190	,75375

Ίσως το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των ευρημάτων μπορεί να αναδειχθεί μέσα από τη μελέτη του επόμενου πίνακα όπου παρουσιάζονται οι συσχετίσεις των μεταβλητών που προέκυψαν μετά την ομαδοποίηση.

Η ανάγκη για καταξίωση συνδέεται θετικά με το πεδίο ελέγχου (0,286), την ανοχή στην αμφιβολία (0,462), την αυτοεκτίμηση (0,397), αλλά και την καινοτομία (0,37). Επίσης υπάρχει θετική σχέση με την αυτάρκεια (0,41), τη γνώση της αγοράς (0,339), και την πρόθεση για έναρξη επιχείρησης (0,407). Το πεδίο ελέγχου εμφανίζει σχετικά λιγότερες στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις και πιο συγκεκριμένα με την ανοχή στην αμφιβολία (0,181), τη γνώση της αγοράς (0,167) και την πρόθεση για έναρξη επιχείρησης (0,22). Η ανοχή στην αμφιβολία συσχετίζεται θετικά με την αυτοεκτίμηση (0,381), την καινοτομία (0,318), την αυτάρκεια (0,243), τη γνώση της αγοράς (0,37) καθώς και την ίδρυση επιχείρησης (0,361).

60νη μεταβλητή
 Πίνακας 3.29 Συσχετίσεις Μεταβλητών

		Ανάγκη_για_Καταξίωση	Πεδίο_Ελέγχου	Ανοχή_στην_Αμφιβολία	Αυτοεκτίμηση	Καινοτομία_Δημιουργικότητα	Ανάληψη_Κινδύνων	Αυτάρκεια_Ελευθερία	Γνώση_Αγοράς	Πρόθεση_για_Έναρξη_Επιχείρησης
Ανάγκη_για_Καταξίωση	Pearson Correlation	1,000	,286**	,462**	,397**	,370**	,144	,410**	,339**	,407**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,080	,000	,000	,000
Πεδίο_Ελέγχου	Pearson Correlation	,286**	1,000	,181*	,133	,093	,149	,125	,167*	,220**
	Sig. (2-tailed)	,000		,027	,109	,263	,071	,129	,041	,007
Ανοχή_στην_Αμφιβολία	Pearson Correlation	,462**	,181*	1,000	,381**	,318**	,159	,243**	,370**	,361**
	Sig. (2-tailed)	,000	,027		,000	,000	,055	,003	,000	,000
Αυτοεκτίμηση	Pearson Correlation	,397**	,133	,381**	1,000	,506**	,229**	,443**	,321**	,307**
	Sig. (2-tailed)	,000	,109	,000		,000	,006	,000	,000	,000
Καινοτομία_Δημιουργικότητα	Pearson Correlation	,370**	,093	,318**	,506**	1,000	,115	,440**	,297**	,357**
	Sig. (2-tailed)	,000	,263	,000	,000		,167	,000	,000	,000
Ανάληψη_Κινδύνων	Pearson Correlation	,144	,149	,159	,229**	,115	1,000	,127	,139	,343**
	Sig. (2-tailed)	,080	,071	,055	,006	,167		,125	,092	,000
Αυτάρκεια_Ελευθερία	Pearson Correlation	,410**	,125	,243**	,443**	,440**	,127	1,000	,250**	,328**
	Sig. (2-tailed)	,000	,129	,003	,000	,000	,125		,002	,000
Γνώση_Αγοράς	Pearson Correlation	,339**	,167*	,370**	,321**	,297**	,139	,250**	1,000	,267**
	Sig. (2-tailed)	,000	,041	,000	,000	,000	,092	,002		,001
Πρόθεση_για_Έναρξη_Επιχείρησης	Pearson Correlation	,407**	,220**	,361**	,307**	,357**	,343**	,328**	,267**	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,007	,000	,000	,000	,000	,000	,001	

Από την άλλη πλευρά, η αυτοεκτίμηση κινείται επίσης σε σημαντικότερα επίπεδα καθώς συνδέεται θετικά με την καινοτομία (0,506), την ανάληψη κινδύνων σε μικρότερο επίπεδο (0,229), την αυτάρκεια (0,443), τη γνώση της αγοράς (0,321 και την ίδρυση επιχείρησης (0,307). Ακόμη η καινοτομία και η δημιουργικότητα συνδέεται θετικά με την αυτάρκεια (0,44), τη γνώση της αγοράς (0,297) και την προοπτική ίδρυσης της επιχείρησης. Η ανάληψη κινδύνων συνδέεται θετικά με την προοπτική ίδρυσης επιχείρησης (0,343), ενώ η αυτάρκεια και η ελευθερία με τη γνώση της αγοράς (0,25) και την πρόθεση για ίδρυση επιχείρησης. Τέλος η γνώση της αγοράς εμφανίζει στατιστικά σημαντική συνάφεια με την πρόθεση για έναρξη επιχείρησης (0,267). Με άλλα λόγια το εύρημα σε αυτή την περίπτωση συνίσταται στο ότι η πρόθεση για ίδρυση επιχείρησης συνδέεται θετικά με όλες τις μεταβλητές και κυρίως με αυτές που έχουν να κάνουν με την καταξίωση, την καινοτομία, την ανοχή στην αμφιβολία και την ανάληψη κινδύνων.

Στους επόμενους πίνακες παρουσιάζονται τα ευρήματα σχετικά με τις απαντήσεις που δόθηκαν σε αυτές τις εννέα μεταβλητές με βάση τον προσανατολισμό των φοιτητών μετά την αποφοίτηση τους. Η ανάγκη για καταξίωση εμφανίζεται μεγαλύτερη για απασχόληση στο εξωτερικό (4,01) παρά στην προοπτική ίδρυσης επιχείρησης (3,68) και ακολουθούν η απασχόληση στο δημόσιο τομέα (3,65) και η απασχόληση στον ιδιωτικό (3,19) κάτω όμως από κάποια άλλη δραστηριότητα. Το πεδίο ελέγχου είναι και πάλι υψηλότερο στην περίπτωση του εξωτερικού (3,79), και ακολουθεί η απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα (3,64), η απασχόληση στο δημόσιο (3,6) και η ίδρυση επιχείρησης (3,56) με την εναλλακτική προοπτική να είναι στο 3,67. Η ανοχή στην αμφιβολία αναδεικνύει τη σημασία της απασχόλησης στο εξωτερικό (3,65), και έπειτα την ίδρυση επιχείρησης (3,6), την απασχόληση στο δημόσιο τομέα (3,55) και την απασχόληση στον ιδιωτικό (3,32) με κάποια άλλη προοπτική να είναι και πάλι σε υψηλά επίπεδα. Ωστόσο στατιστικά σημαντικές είναι μόνο οι διαφορές περί της ανάγκης για καταξίωση ($F=0.001<0.1$ πίνακας 3.31).

Πίνακας 3.30: Διαφορές Μέσω Όρων με βάση τον Προσανατολισμό (Πρώτη Ομάδα)

Μετά_την_Αποφοίτηση		Ανάγκη_για_Καταξίωση	Πεδίο_Ελέγχου	Ανοχή_στην_Αμφιβολία
Ίδρυση Επιχείρησης	Mean	3,6800	3,5600	3,6000
	N	25	25	25
	Std. Deviation	1,02956	,74361	,96825
Απασχόληση στον Ιδιωτικό Τομέα	Mean	3,1889	3,6370	3,3182
	N	45	45	44
	Std. Deviation	1,01852	,65065	,73998
Απασχόληση στον Δημόσιο Τομέα	Mean	3,6552	3,6092	3,5517
	N	29	29	29
	Std. Deviation	,86709	,81683	,97601
Απασχόληση στο Εξωτερικό	Mean	4,0595	3,7937	3,6548
	N	42	42	42
	Std. Deviation	,72585	,57477	,76897
Άλλο	Mean	3,5000	3,6667	3,7857
	N	8	8	7
	Std. Deviation	1,03510	,64242	1,18523
Total	Mean	3,6242	3,6644	3,5306
	N	149	149	147
	Std. Deviation	,96546	,67838	,86251

Πίνακας 3.31 Έλεγχος Σημαντικότητας (Πρώτη Ομάδα)

ANOVA Table

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ανάγκη_για_Καταξίωση * Μετά_την_Αποφοίτηση	Between Groups	(Combined)	16,716	4	4,179	4,964	,001
		Within Groups	121,237	144	,842		
		Total	137,953	148			
Πεδίο_Ελέγχου * Μετά_την_Αποφοίτηση	Between Groups	(Combined)	1,096	4	,274	,589	,671
		Within Groups	67,014	144	,465		
		Total	68,110	148			
Ανοχή_στην_Αμφιβολία * Μετά_την_Αποφοίτηση	Between Groups	(Combined)	3,222	4	,805	1,085	,366
		Within Groups	105,390	142	,742		
		Total	108.612	146			

Σχετικά με την αυτοεκτίμηση, η επιλογή της ίδρυσης επιχείρησης (3,92), της απασχόλησης στο εξωτερικό (3,91), και ακολουθεί η απασχόληση στο δημόσιο τομέα (3,81) και η απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα (3,51), ενώ η εναλλακτική επιλογή λαμβάνει (3,75). Συνάμα η καινοτομία και δημιουργικότητα αναδεικνύουν τη σημασία ίδρυσης επιχείρησης (4,19), και έπειτα την απασχόληση στο εξωτερικό (3,87), την απασχόληση στον δημόσιο τομέα (3,81) και την απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα (3,55) με κάποια άλλη προοπτική να βρίσκεται στο 4,17. Η ανάληψη κινδύνων συνδέεται κυρίως με την απασχόληση στο εξωτερικό (3,83), ίσως εξαιτίας της εγκατάλειψης του τόπου καταγωγής, την απασχόληση στο δημόσιο (3,49) και στον ιδιωτικό τομέα (3,48) και λιγότερο παραδόξως την ίδρυση επιχείρησης (3,2). Το άλλο λαμβάνει εντούτοις 3,83 με τις διαφορές στις δύο πρώτες μεταβλητές να διέπονται από στατιστική σημαντικότητα και της τρίτης όχι.

Πίνακας 3.32 Διαφορές Μέσω Όρων με βάση τον Προσανατολισμό (Δεύτερη Ομάδα)

Μετά την Αποφοίτηση		Αυτοεκτίμηση	Καινοτομία_ Δημιουργικότητα	Ανάληψη_ Κινδύνων
Ίδρυση Επιχείρησης	Mean	3,9200	4,1944	3,2000
	N	25	24	25
	Std. Deviation	,65461	,74157	,75768
Απασχόληση στον Ιδιωτικό Τομέα	Mean	3,5303	3,5530	3,4815
	N	44	44	45
	Std. Deviation	,70553	,76399	,71264
Απασχόληση στον Δημόσιο Τομέα	Mean	3,8095	3,8161	3,4938
	N	28	29	27
	Std. Deviation	,56239	,74847	,83395
Απασχόληση στο Εξωτερικό	Mean	3,9187	3,8730	3,5952
	N	41	42	42
	Std. Deviation	,57145	,67456	,73818
Άλλο	Mean	3,7500	4,1667	3,8333
	N	8	8	8
	Std. Deviation	,42725	,83571	,73463
Total	Mean	3,7717	3,8345	3,4875
	N	146	147	147
	Std. Deviation	,63578	,76089	,75778

Πίνακας 3.33 Έλεγχος Σημαντικότητας (Δεύτερη Ομάδα)

ANOVA Table

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Αυτοεκτίμηση * Μετά_την_Αποφοίτηση		(Combined)	4,044	4	1,011	2,612	,038
	Between Groups	Within Groups	54,568	141	,387		
	Total		58,612	145			
Καινοτομία_ Δημιουργικότητα * Μετά_την_Αποφοίτηση		(Combined)	7,550	4	1.888	3,482	,010
	Between Groups	Within Groups	76,977	142	,542		
	Total		84.528	146			
Ανάληψη_Κινδύνων * Μετά_την_Αποφοίτηση		(Combined)	3,513	4	,878	1,553	,190
	Between Groups	Within Groups	80,325	142	,566		
	Total		83,838	146			

Τέλος διαφορές παρουσιάστηκαν και στην τελευταία ομάδα των μεταβλητών με βάση τον προσανατολισμό που πρόκειται να ακολουθήσουν μετά την αποφοίτηση. Η αυτάρκεια και η ελευθερία τονίζουν την ίδρυση επιχείρησης (3,92), και ακολουθεί η εγκατάσταση στο εξωτερικό (3,7), η απασχόληση στο δημόσιο (3,68), στον ιδιωτικό τομέα (3,67) με κάποια άλλη επιλογή να είναι στο 3,75. Η γνώση της αγοράς είναι αναμφίβολα υψηλότερη στην ίδρυση επιχείρησης (3,52), και ακολουθεί η απασχόληση στο εξωτερικό (3,39), η απασχόληση στο δημόσιο (3,22), και στον ιδιωτικό τομέα (2,88), ενώ η άλλη επιλογή είναι και πάλι στο 3,75. Τέλος η πρόθεση για έναρξη επιχείρησης αναδεικνύει φυσικά τον προσανατολισμό προς την επιχειρηματικότητα (3,75), την απασχόληση στο εξωτερικό (3,57), την επιλογή του δημοσίου (3,41) και την επιλογή του ιδιωτικού τομέα (3,35) καθώς και κάτι άλλο (3,83). Εντούτοις αποκλειστικά η γνώση της αγοράς έχει στατιστική σημαντικότητα σχετικά με τις διαφορές εντός αυτών των ομάδων.

Πίνακας 3.34 Διαφορές Μέσω Όρων με βάση τον Προσανατολισμό (Τρίτη Ομάδα)

Report				
Μετά την Αποφοίτηση		Αυτάρκεια_Ελευθερία	Γνώση_Αγοράς	Πρόθεση_για_Έναρξη_Επιχείρησης
Ίδρυση Επιχείρησης	Mean	3,9200	3,5200	3,7500
	N	25	25	24
	Std. Deviation	,55771	1,11318	,79400
Απασχόληση στον Ιδιωτικό Τομέα	Mean	3,6818	2,8889	3,3407
	N	44	45	45
	Std. Deviation	,58161	1,11237	,76041
Απασχόληση στον Δημόσιο Τομέα	Mean	3,6724	3,2241	3,4138
	N	29	29	29
	Std. Deviation	,68499	1,16945	,76457
Απασχόληση στο Εξωτερικό	Mean	3,7012	3,3929	3,5714
	N	41	42	42
	Std. Deviation	,49755	,94052	,66783
Άλλο	Mean	3,7500	3,7500	3,8333
	N	8	8	8
	Std. Deviation	,46291	,75593	,83571
Total	Mean	3,7296	3,2483	3,5135
	N	147	149	148
	Std. Deviation	,57152	1,08214	,75330

Πίνακας 3.35 Έλεγχος Σημαντικότητας (Τρίτη Ομάδα)

ANOVA Table

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Αυτάρκεια_Ελευθερία * Μετά_την_Αποφοίτηση	Between Groups	(Combined)	1,138	4	,284	,868	,485
		Within Groups	46,551	142	,328		
		Total	47,689	146			
Γνώση_Αγοράς * Μετά_την_Αποφοίτηση	Between Groups	(Combined)	10,567	4	2,642	2,337	,058
		Within Groups	162,745	144	1,130		
		Total	173,312	148			
Πρόθεση_για_Έναρξη_Επιχείρησης * Μετά_την_Αποφοίτηση	Between Groups	(Combined)	3,933	4	,983	1,769	,138
		Within Groups	79,484	143	,556		
		Total	83,417	147			

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εργασία επιχείρησε να μελετήσει τα βασικά χαρακτηριστικά των αντιλήψεων των νέων, σε σχέση με την επιχειρηματικότητα. Σκοπός της εργασίας υπήρξε η αναγνώριση και η ανάλυση των ευρημάτων, σχετικά με τις σημαντικότερες διαστάσεις των αντιλήψεων αυτών. Υπό αυτό το πρίσμα, επιχειρήθηκε η μελέτη της ροπής των σπουδαστών ανώτατων τεχνολογικών ιδρυμάτων, όσον αφορά την επιχειρηματικότητα.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποίησε η εργασία βασίστηκε στην πρωτογενή έρευνα. Το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο της έρευνας υπήρξε ένα ερωτηματολόγιο κλειστού δομημένου τύπου, το οποίο συμπληρώθηκε από φοιτητές ανώτατων τεχνολογικών ιδρυμάτων της χώρας. Κεντρικό ρόλο στην σύνθεση του ερωτηματολογίου έχουν οι σχετικές εργασίες των Aghazamani & Roozikhah (2010) και του Bezzina (2010). Συνολικά, στο ερωτηματολόγιο συμμετείχαν 150 φοιτητές, οι οποίοι παρείχαν προς την έρευνα τη δυνατότητα να εξάγει χρήσιμα συμπεράσματα. Τα σημαντικότερα ευρήματα της εργασίας αναδεικνύουν μια θετική στάση των Ελλήνων φοιτητών απέναντι στην έρευνα, αλλά και σχετικά μια σημαντική αποστροφή του κινδύνου.

Ειδικότερα, τα ευρήματα της έρευνας πιστοποίησαν ότι σε γενικές γραμμές οι Έλληνες φοιτητές διέπονται από θετικά χαρακτηριστικά, όσον αφορά τη δημιουργικότητα, την καινοτομία, την υποβολή πρωτότυπων εκφράσεων, την αυτάρκεια, καθώς και την άσκηση ελέγχου στη ζωή τους. Στον αντίποδα όμως παρατηρήθηκε μια σημαντική αποστροφή κινδύνου, η οποία σε συνδυασμό με την εύρεση σταθερής εργασίας, παρά τις χαμηλότερες απολαβές, αντιστάθμισε αυτά τα ευρήματα. Εντούτοις, υπάρχει μια δυναμική τάση προς την επιχειρηματικότητα, η οποία οφείλεται μεταξύ άλλων και στις εναλλαγές, που η προοπτική αυτή προσφέρει.

Σχετικά με την ομαδοποίηση των μεταβλητών του ερωτηματολογίου σε εννέα νέες μεταβλητές αναδείχθηκε, το εύρημα είναι ότι οι στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις κινήθηκαν σε υψηλά επίπεδα. Ιδιαίτερα θετικό μπορεί να χαρακτηριστεί το αποτέλεσμα ότι η προοπτική ίδρυσης επιχείρησης εμφάνισε στατιστικά σημαντική συνάφεια με όλες τις άλλες οκτώ μεταβλητές και ειδικότερα με αυτές που αναφέρονται στην καινοτομία, στη δημιουργικότητα, στην αυτάρκεια, αλλά και στη διαχείριση του κινδύνου. Με άλλα λόγια, μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχει μια δυναμική μάζα νέων, που πρόκειται να δραστηριοποιηθεί στον επιχειρηματικό στίβο, μετά την αποφοίτηση του.

Όμως, το γεγονός ότι αρκετοί φοιτητές δήλωσαν ότι το βασικό πρόβλημα της μη ενασχόλησης τους με την επιχειρηματικότητα είναι η απουσία χρηματοδότησης, σηματοδοτεί το μέγεθος του προβλήματος. Αν σε αυτό το εύρημα προστεθεί το ότι σε αρκετές μεταβλητές η ομάδα των φοιτητών που αποσκοπεί να αναζητήσει εργασία στο εξωτερικό, σκόραρε υψηλότερα, μπορεί να κατανοηθεί ακόμη περισσότερο η τάση των Ελλήνων φοιτητών και κυρίως οι λόγοι που τους αποτρέπουν από την ίδρυση της δικής τους επιχείρησης. Αυτό σημαίνει ότι η τρέχουσα οικονομική κρίση έχει επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τις αποφάσεις των Ελλήνων φοιτητών.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Aghazamani A., Roozikhah R., (2010), Entrepreneurial Characteristics among University Students: A Comparative Study between Iranian and Swedish University Students, *European Journal of Social Sciences* – 18, (2), 304-310.
- Autio, E., Keeley, R.H., Klofsten, M. and Ulfstedt, T., (1997), 'Entrepreneurial intent among students: testing an intent model in Asia, Scandinavia and USA', *Frontiers of Entrepreneurship Research, Babson Conference Proceedings*.
- Babb, E. M., & Babb, S. V. (1992), 'Psychological Traits of Rural Entrepreneurs', *Journal of Socio-Economics*, Vol. 21, σελ. 353–362.
- Baum, J.R., Locke, E.A., (2004), 'The Relationship of Entrepreneurial Traits, Skill and Motivation to subsequent Venture Growth', *Journal of Applied Psychology*, Vol. 89, N. 4, σελ. 587-598.
- Bezzina, F., (2010), 'Characteristics of the Maltese Entrepreneur', *International Journal of Arts and Sciences*, Vol. 3, N. 7, σελ. 292 – 312
- Koh, H.C., (1996), 'Testing hypotheses of entrepreneurial characteristics', *Journal of Managerial Psychology*, Vol. 11, N. 3, σελ. 12-25.
- Gilad, B., (1986), 'Entrepreneurial Decision Making: Some Behavioral Considerations, στο Gilad, B. and Kaish, S. (εκδ.), (1986), *Handbook of Behavioral Economics*, Greenwich, Connecticut.
- Gürol, Y. & Atsan, N. (2006), 'Entrepreneurial characteristics among university students. Some insights for entrepreneurship education and training in Turkey', *Education and Training*, Vol. 48, No.1, σελ. 25-38.
- Kirzner, I.M. (1973), '*Competition and Entrepreneurship*', Chicago, University of Chicago Press.
- Knight, F.H., (1921), '*Risk, Uncertainty and Profit*', Chicago, University of Chicago Press.

Littunen, H., (2000), 'Entrepreneurship and the characteristics of the entrepreneurial personality', *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, Vol. 6, σελ. 295-309.

Pihie, Z. (2009), Entrepreneurship as a Career Choice: An Analysis of Entrepreneurial Self-Efficacy and Intention of University Students, *European Journal of Social Sciences – Volume 9, N. 2*.

Pruett, M., Toney, B, Llopis, F , Fox J. (2009), 'Explaining entrepreneurial intentions of University students: a cross-cultural study', *International journal of entrepreneurial behavior & research*, Vol 15 N. 6.

Robinson, P.B., Stimpson, D.V., Huefner, J.C., Hunt, H.K., (1991), 'An attitude approach to the prediction of entrepreneurship', *Entrepreneurship: Theory and Practice*, Vol.15, σελ. 13-31.

Rotter, J.B., (1966), 'Generalised Expectancies for Internal vs External Control of Reinforcement', *Psychological Monographs*, Vol. 80, N. 1, σελ. 1-28.

Roudaki, J., (2009), 'University Students Perceptions on Entrepreneurship: Commerce Students Attitudes at Lincoln University', *Journal of Accounting – Business & Management*, Vol. 16 N. 2, σελ. 36-53.

Sarasvathy, D., Simon, H., Lave, L., (1998), 'Perceiving and managing business risks: differences between entrepreneurs and bankers', *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol. 33, σελ. 207–225.

Schumpeter, J.A. (1911/1934), *The Theory of Economic Development*, Cambridge Mass.: Harvard University Press.

Thomas, A.S., Mueller, S.L., (2000), 'A case for comparative entrepreneurship: assessing the relevance of culture', *Journal of International Business Studies*, Vol. 30, N. 2, σελ. 287-301.

Turker, D., Selcuk , S., (2008), 'Which factors affect entrepreneurial intention of University students?', *Journal of European Industrial Training*, Vol. 33 N. 2, σελ. 142-159.

Wu, S., (2008). 'The impact of higher education on entrepreneurial intentions of University students in China', *Journal of small business and enterprise development*, Vol 15, N. 4.

ΕΠΕΑΕΚ II (2007) ΚΠΣ Μέτρο 2.4: "Επαγγελματικός Προσανατολισμός & Σύνδεση με την Αγορά Εργασίας" ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2.4.1: "Συμβουλευτική & Επαγγελματικός Προσανατολισμός" ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ 2.4.1.α: "Ενίσχυση των Δομών Συμβουλευτικής & Επαγγελματικού Προσανατολισμού

Ευρωπαϊκή Ένωση (2003) Πράσινη Βίβλος για την Επιχειρηματικότητα, (COM(2003) 27 - 2003/2161(INI))

Ζαμπετάκης Α. (2005) Επιχειρηματικότητα και Περιβάλλον, Σημειώσεις Διατμηματικού Μαθήματος, Ανώτατο Τεχνολογικό Ίδρυμα Κρήτης

Ιωαννίδης, Στ., (2005), 'Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα: Τεχνολογία & Επιχειρηματικότητα', Κεφ. 1, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Κιντής Α., (1999), Στατιστικές και Οικονομετρικές Μέθοδοι, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα

Μπουραντάς Δ., (2002) Μάνατζμεντ, Εκδόσεις Μπένος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Έρευνα για την αντίληψη σπουδαστών ΤΕΙ έναντι της επιχειρηματικότητας

Αγαπητή(έ) συνάδελφε, η παρούσα έρευνα έχει σκοπό να ερευνήσει αν υπάρχουν ανάμεσα σε σπουδαστές ΤΕΙ κάποια βασικά χαρακτηριστικά/ικανότητες, που έχουν σχετιστεί με ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών (entrepreneurship).

Παρακαλούμε θερμά να απαντηθεί το παρόν ερωτηματολόγιο με ειλικρίνεια.

Επέλεξε αυτό που σε εκφράζει περισσότερο, κυκλώνοντας τον κατάλληλο αριθμό δεξιά.		Διαφανώ απόλυτα	ούτε			Συμφωνώ απόλυτα
1	Θέλω να αριστεύω σε ό,τι κάνω. <i>ανάπτυξη για καταξίωση</i>	1	2	3	4	5
2	Πάντοτε μαθαίνω από τα λάθη μου. <i>από τα λάθη μου</i>	1	2	3	4	5
3	Προτιμώ να είμαι το αφεντικό του εαυτού μου. <i>αυτοεξαρτημένη</i>	1	2	3	4	5
4	Θέλω να αποφασίζω μόνος μου και να έχω πλήρη ελευθερία κινήσεων. <i>ελευθερία</i>	1	2	3	4	5
5	Είμαι λιγότερο αποδοτικός όταν λειτουργώ σε κατάσταση άγχους. <i>ανάληψη κινήσεων</i>	1	2	3	4	5
6	Νοιώθω άνετα όταν οι καταστάσεις είναι δύσκολες. <i>αποτίεση στην αβεβαιότητα</i>	1	2	3	4	5
7	Όλα είναι πιθανά, αρκεί να το πιστέψω. <i>αναγκή στην αβεβαιότητα</i>	1	2	3	4	5
8	Όταν αναλαμβάνω μια δουλειά, έχω την πεποίθηση ότι θα τη φέρω εις πέρας. <i>αυτοεξαρτημένη</i>	1	2	3	4	5
9	Είμαι πάντοτε ανάμεσα σε μια δουλειά και στο ξεκίνημα για κάτι καινούργιο, στη ζωή μου. <i>καινοτομία</i>	1	2	3	4	5
10	Έχω μεγάλη περιέργεια και είμαι πάντα στην έρευνα για κάτι νέο, στη ζωή μου. <i>ανάπτυξη για καταξίωση</i>	1	2	3	4	5
11	Κατά τη γνώμη μου, ο καθένας μπορεί να επηρεάσει το πεπρωμένο του. <i>ελευθερία</i>	1	2	3	4	5
12	Το αποτέλεσμα των πράξεών μου εξαρτάται από τη δική μου προσπάθεια. <i>ελευθερία</i>	1	2	3	4	5
13	Είμαι προετοιμασμένος να διαθέσω ένα σεβαστό ποσό κεφαλαίου, αν είναι να εκμεταλλευτώ μια επιχειρηματική ευκαιρία. <i>ανάπτυξη για καταξίωση</i>	1	2	3	4	5
14	Πιστεύω ότι αξίζει να αναλαμβάνονται υψηλότεροι κίνδυνοι, για υψηλότερες αποδόσεις. <i>ανάπτυξη για καταξίωση</i>	1	2	3	4	5

15	Για μένα, το καλύτερο δυνατό σχέδιο είναι αυτό που δεν έχει κίνδυνο αποτυχίας.	ορίδιο ιδίων	1	2	3	4	5
16	Συνήθως αναλαμβάνω ρίσκο που μπορεί να προϋπολογιστεί, για να αυξηθεί το δυνητικό πλεονέκτημα.	ανάπτυξη κιν. ελ.	1	2	3	4	5
17	Έχω πλήρη γνώση για τους κανόνες, τις συνθήκες, τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις ίδρυσης μιας επιχείρησης.	πλήρη γνώση	1	2	3	4	5
18	Έχω εργαστεί σε επιχείρηση, κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.	γνώση αγοράς	1	2	3	4	5
19	Με ενδιαφέρει να παρακολουθήσω μαθήματα για την αγορά εργασίας.	πρόθυμη για έναρξη επιχ.	1	2	3	4	5
20	Θα ήμουν ικανοποιημένος η δουλειά μου να είναι μόνιμη και ως είναι ο μισθός χωρίς σημαντικές αυξήσεις.	ορίδιο εδών	1	2	3	4	5
21	Θα προτιμούσα μια δουλειά με αλλαγές, ταξίδια, ποικιλία, ακόμη και αν δεν ήταν μόνιμη.	καινοτομία	1	2	3	4	5
22	Μετά την αποφοίτησή μου θα ήθελα να ιδρύσω τη δική μου επιχείρηση, παρά να βρω μια δουλειά για χαμηλότερο ρίσκο.	καινοτομία	1	2	3	4	5
23	Είμαι ευχαριστημένος με τη ζωή μου και τις ικανότητές μου.	ελευθερία	1	2	3	4	5
24	Έχω τη δυνατότητα να τα καταφέρω έναντι των δυσκολιών και των προκλήσεων που θα αντιμετωπίσω στην αγορά εργασίας.	αυτοεμπιστοσύνη	1	2	3	4	5
25	Μου αρέσει να κάνω προτάσεις για τη λύση προβλημάτων που ανακύπτουν.	καινοτομία	1	2	3	4	5
26	Μου αρέσει να προτείνω δημιουργικές ιδέες, που οι άλλοι μπορεί να τις θεωρούν εξεζητημένες ή τρελές.	καινοτομία	1	2	3	4	5

ΠΙΕΡΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ

Αφού αποφοιτήσω σκοπεύω να:

- ανοίξω επιχείρηση
- δουλέψω στον ιδιωτικό τομέα
- δουλέψω στο δημόσιο τομέα
- αναζητήσω εργασία στο εξωτερικό
- Άλλο

Λόγοι που δεν θα ανοίξω δική μου επιχείρηση:

- Δεν έχω σχετική υποστήριξη από την οικογένειά μου
- Μου λείπει η σχετική τεχνογνωσία
- Δεν έχω δυνατότητα χρηματοδότησης
- Αποστρέφομαι γενικά τον κίνδυνο και ιδιαίτερα αυτόν που ενέχει η ίδρυση μιας επιχείρησης
- Άλλο

Τομέας επιχειρηματικής δραστηριότητας που με ενδιαφέρει:

- Εμπόριο
- Μεταποίηση

Κλάδος σπουδών:

- Οικονομικός-Διοικητικός
- Τεχνικός - Μηχανικός
- Νομικός
- Ιατρικός
- Άλλος

1 Είσαι: Γυναίκα Άνδρας

2 Φοιτάς στο εκπαιδευτικό ίδρυμα:

1°   2°   3°   4°   5°   6°   7°   8°   9° και πάνω

3 Φοιτάς στο τυπικό εξάμηνο σπουδών:

Η συνεισφορά σου στην έρευνά μας ήταν πολύτιμη

Σε ευχαριστούμε θερμά για το χρόνο σου